

FLEXIO: Flexibel professionaliseren rond flexibel onderwijs en diversiteit

Finaal onderzoeksrapport

September 2023

**Onderzoek uitgevoerd in opdracht van
het Departement Onderwijs & Vorming van de Vlaamse Overheid**

Promotoren:

Marijke Wilssens (Coördinator - Arteveldehogeschool)

Dr. Elke Emmers (UCLL – tot 31 januari 2022)

Dr. Annet De Vroey (UCLL – vanaf 1 april 2022)

Prof. Dr. Elke Struyf (UAntwerpen)

Onderzoeksmedewerkers:

Dr. Aster Van Mieghem (UAntwerpen)

Els Teijssen (UCLL) en Katrien Hermans (UCLL)

Projectmedewerkers: Katrijn Pools, Camille Perneel, Nele Werbrouck, Helena Bijmens en Mieke Creemers

Inhoud

INLEIDING	3
METHODE	4
I. Projectfiches	5
II. Online vragenlijst.....	5
III. Focusgroep.....	6
IV. Intervisiesessies	7
RESULTATEN	8
Medi-, maxi-, en UCLL-trajecten	8
I. Projectfiches.....	8
II. Online vragenlijst.....	26
III. Focusgroep.....	33
Light-trajecten	41
CONCLUSIE EN DISCUSSIE	43
REFERENTIES	48
Appendix	49
Leidraad Focusgroepgesprek Projectjaar I	49
Leidraad Focusgroepgesprek Projectjaar II	52

INLEIDING

Hoe maak je leraren, studenten aan de lerarenopleiding, en lerarenopleiders sterk(er) in het creëren van een inclusieve leeromgeving binnen een steeds diversere leeromgeving? Op dit vraagstuk beoogt het Flexio-project een antwoord te bieden door het verbinden van de kracht van collectief leren, het creëren van fysieke en digitale leer- en professionaliseringskansen rond diversiteit en het duurzaam borgen en toegankelijk maken van praktijkgerichte kennis en tools gekoppeld aan concrete leervragen. Hiervoor werden innovatieve invullingen gepiloteerd binnen het basisonderwijs van de stage voor studenten aan de lerarenopleiding, stagebegeleiding, community service learning en van een professionaliseringsaanbod vanuit de lerarenopleidingen (Arteveldehogeschool en UCLL) en pedagogische begeleidingsdiensten.

Het doel van dit pilootproject was om een phygital leeromgeving, te ontwikkelen die collectief leren fysiek en digitaal faciliteert tussen leraren, studenten aan de lerarenopleiding, lerarenopleiders en pedagogische begeleiders rond handelingsgericht en inclusief werken en de resultaten daarvan verduurzaamt. De output bestaat uit een inspiratiebundel met een blauwdruk (zie [Flexio: flexibel professionaliseren rond flexibel onderwijs en diversiteit](#)) voor het opzetten van een leergemeenschap tussen lerarenopleidingen, scholen en pedagogische begeleiders met ruimte voor professionalisering binnen én buiten de klaspraktijk en een online leerplatform dat de mix van fysiek en digitaal collectief leren faciliteert en praktijkgerichte, evidence-informed inzichten en tools rond diversiteit en inclusief werken breed toegankelijk maakt (zie [Diversiteit en inclusie](#)).

Hiervoor werden drie soorten trajecten gepiloteerd die zich onderscheiden in de intensiteit van de samenwerking en in de verhouding fysiek en digitaal collectief leren. Tijdens het eerste projectjaar liep een intensief ontwikkeltraject met twee scholen die deel uit maakten van het vast stagenetwerk van de lerarenopleiding aan de Arteveldehogeschool (maxi-traject), en met één school die geen deel uitmaakt van dit netwerk (medium-traject). Parallel liep een light-traject op afstand met 13 scholen, brede school partners en andere stakeholders. In het tweede projectjaar werden de inzichten en tools doorontwikkeld, geïmplementeerd en uitgetest binnen vijf bijkomende scholen, waarvan drie begeleid worden door lerarenopleiders in de Arteveldehogeschool en twee door lerarenopleiders verbonden aan UCLL. De trajecten (in twee scholen) die gelopen werden met UCLL zijn vergelijkbaar met een medi-traject aan de Arteveldehogeschool, maar vonden enkel plaats in projectjaar 2. Het light-traject liep eveneens door in jaar twee. Zie Tabel 1 voor een overzicht van de betrokken partners en scholen.

Tabel 1. Overzicht van betrokken partners en scholen

Lerarenopleiding	Artevelde-hogeschool	Artevelde-hogeschool	Artevelde-hogeschool	UCLL
Professionaliserings-partner	PBSOG	FOPEM	GO! Scholengroep	KathOndVla regio Limburg
Scholen betrokken in jaar 1	Het Tandwiel, Gent (maxi-traject)	De 4 Tuinen Oudenaarde, (medium-traject)	GO! Centrum, Geraardsbergen (maxi-traject)	/
Scholen betrokken in jaar 2	De Toverberg, Gent (maxitraject)	De Klaproos, Geraardsbergen (maxi-traject)	GO! BS Hofkouter, Sint-Lievenshoutem (maxi-traject)	Kindercampus De Boomgaard, Runkst en Kindercampus Godsheide, Hasselt, KT-scholengroep

De processen en effecten van het pilotproject werden wetenschappelijk opgevolgd via de onderzoekstechniek van 'Impact Harvesting'. De **doelstelling** hier is om het project op te volgen naar werkzame factoren, groei in handelingsbekwaamheid van de betrokken van leraren, leraren in opleiding én lerarenopleiders alsook te documenteren van het participatieve procesverloop met alle betrokken brede schoolactoren (stakeholders) met inbegrip van het light-traject.

Meer concreet vertaalden we deze doelstelling in volgende onderzoeksvragen (OV) die we in dit rapport trachten te beantwoorden:

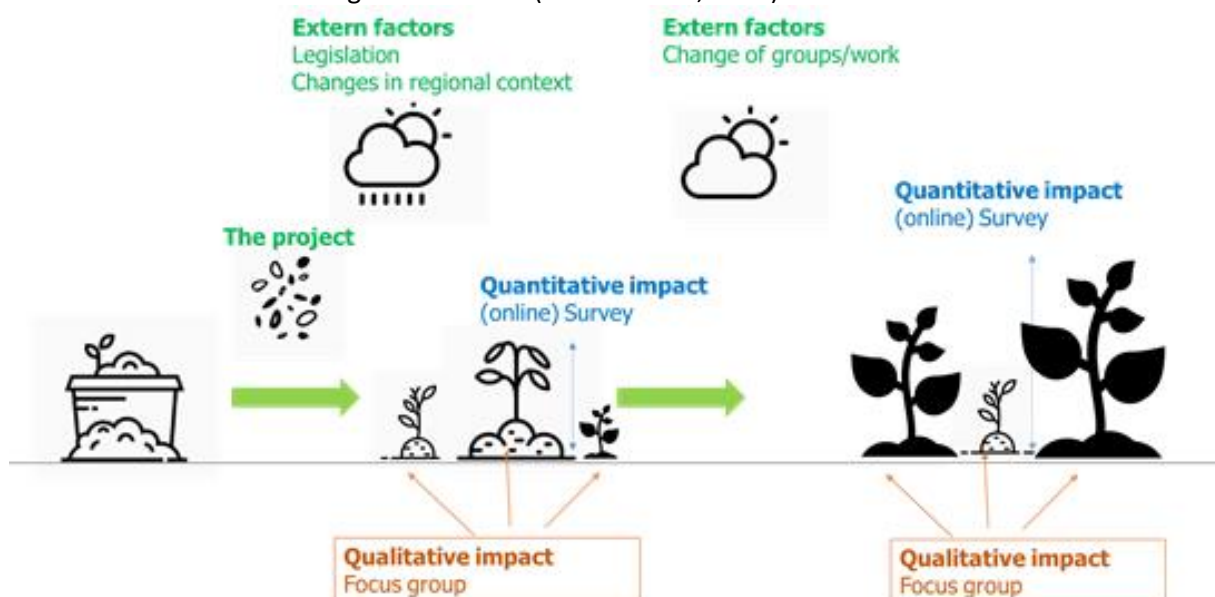
- OV1. Hoe wordt het samen leren (via bijvoorbeeld leergemeenschappen) tussen lerarenopleidingen, scholen en pedagogische begeleiders vormgegeven (met ruimte voor professionalisering binnen én buiten de klaspraktijk)?
- OV2. Wat zijn condities en randvoorwaarden om samen leren succesvol uit te bouwen?
- OV3. Op welke manier heeft het samen leren de handelingsbekwaamheid van betrokken leraren, leraren in opleiding én lerarenopleiders beïnvloed ten aanzien van het lesgeven aan een steeds diverser wordende groep leerlingen.

METHODE

Om een antwoord te bieden op bovenstaande onderzoeksvragen, maken we gebruik van **Impact Harvesting** (het oogsten van de impact). Deze onderzoekstechniek beoogt de impact te meten op een multimethode manier waarbij de groei die de deelnemers maken voorop staat, naast de impact van het project zelf.

Impact is defined as the portion of the total outcome that happened as a result of the activity of an organization, above and beyond what would have happened anyway (Clark et al., 2004, p7).

Het is een vorm van participatief onderzoek waarbij alle stakeholders centraal staan en waarbij de stem van deze stakeholders gehoord wordt (Maas & Liket, 2011).

Figuur 1. Een voorbeeld van Impact Harvesting als onderzoeksmethode

Om zicht te krijgen op welke praktijken tot stand kwamen in de betrokken scholen van de maxi- en medi-trajecten, werkten we **projectfiches** uit. Daarnaast maakten we gebruik van een **online vragenlijst** op basis van enkele belangrijke indicatoren (kwantitatief), en een kwalitatieve verdieping via **focusgroepen** die de kwantitatieve data kunnen verrijken. Met betrekking tot scholen die deelnamen aan de light-trajecten, hielden we **interviewsessies** om zicht te krijgen op hoe zij met het project aan de slag gingen. Onderstaand geven we meer uitleg bij deze dataverzameltechnieken.

I. Projectfiches

Om zicht te krijgen op welke praktijken zich in de scholen ontwikkelden die deelnamen aan het Flexio-project, stelden we een fiche op waarop de praktijken die opgezet werden binnen een betrokken school toegelicht worden.

Deze fiches werden op het einde van ieder project- en schooljaar (juni 2022 en 2023) opgemaakt door de scholen uit het traject. De betrokken lerarenopleider vulde samen met een betrokken persoon uit de school (bv. de schoolleider of zorgcoördinator) de fiche in.

De fiche bestaat uit drie onderdelen. Het eerste deel bevat achtergrondinformatie over de school (bv. aantal leerlingen, waar gelegen, enzovoort). In het middendeel worden de eigenlijke praktijken die ontstaan zijn beschreven: ‘Op welke manier kwamen jullie tijdens het Flexio-project samen tot leren?’, ‘Wat was daarvoor nodig?’, ‘Welke digitale en/of fysieke ondersteuning vraagt dit?’, en ‘Welke mogelijkheden zie je nog om in de komende vijf jaar op in te zetten?’. In het slotgedeelte geeft de lerarenopleider, antwoord op de vraag: ‘Wat is de meerwaarde van het samen leren in het Flexio-project voor de lerarenopleiding?’.

De ingevulde fiches worden in voorliggend rapport opgenomen bij ‘Resultaten’.

II. Online vragenlijst

Om een breder zicht te krijgen op de impact van het Flexio-project, werd een online vragenlijst opgesteld (Nayak & Narayan, 2019). Deze vragenlijst bestaat uit zes vragen die voorgelegd werden aan betrokken leraren, studenten uit de lerarenopleidingen, lerarenopleiders en pedagogisch begeleiders bij aanvang en op het einde van het projectjaar (zie Tabel 2). De vragenlijst werd per mail via de betrokken lerarenopleiders uitgestuurd. De zes vragen omvatten drie thema’s: brede basiszorg, flexibele schoolorganisatie, en omgaan met diversiteit en werden in functie van de respondent gewijzigd. Voor leraren waren dit de volgende vragen:

Brede basiszorg

Ik kan alle leerlingen tot leren brengen.

Flexibele schoolorganisatie: professionaliseren

Ik krijg in mijn school voldoende ruimte om mezelf verder te ontwikkelen als leraar.

Mijn school is zo georganiseerd dat we ons kunnen professionaliseren.

Omgaan met diversiteit

Ik heb voldoende kennis over hoe je omgaat met diversiteit.

Ik voel me bekwaam om met de verschillen tussen mijn leerlingen om te gaan.

Via de samenwerking met de lerarenopleiding leer ik omgaan met diversiteit.

De respondenten konden een antwoord geven op een schaal van 1 (helemaal niet akkoord) tot 10 (helemaal akkoord).

Tabel 2. Respondenten per meetmoment.

	Projectjaar 1		Projectjaar 2	
	Meet-moment I	Meet-moment II	Meet-moment III	Meet-moment IV
Leraren	23	14	33	6
Studenten aan de lerarenopleiding	4	4	2	1
Lerarenopleiders	3	3	6	5
Pedagogisch begeleiders	5	7	5	4
TOTAAL	35	28	46	16

Op basis van de ingevulde vragenlijsten werden beschrijvende analyses gemaakt met betrekking tot het gemiddelde, de mediaan, en de standaarddeviatie per respondentengroep (leraren, studenten uit de lerarenopleiding, lerarenopleiders, en pedagogisch begeleiders) (zie Resultaten). De resultaten van het eerste meetmoment van ieder projectjaar werden ook voorgelegd tijdens het focusgroepgesprek op het einde van het respectievelijke projectjaar (zie III. Focusgroepgesprek) om een meer diepgaand zicht te krijgen op de verkregen antwoorden.

Tijdens het laatste meetmoment, meetmoment IV, werden nog twee bijkomende aspecten nagegaan, namelijk de mate waarin respondenten betrokken waren bij het project en de gepercipieerde effectiviteit van het Flexio-project.

Voor de mate waarin de respondenten betrokken waren bij het Flexio-project, werd aan hen de vraag gesteld in welke mate zij betrokken waren, en werden volgende antwoordopties meegenomen:

- ik heb – buiten deze vragenlijst – nog nooit van het Flexio-project gehoord,
- ik heb al eens iets gehoord van het Flexio-project,
- ik ben actief betrokken geweest bij het Flexio-project.

Daarnaast hebben we via vragen uit het ‘Effectmeting van Doelgerichte Begeleidingsinterventies’ (EDBI)-instrument de gepercipieerde effectiviteit van het Flexio-project in kaart gebracht. Meer bepaald stelden we één vraag met betrekking tot elk van volgende evaluatieniveaus: tevredenheid, bruikbaarheid, leereffect bij de deelnemer, intentie tot gedragsverandering, wijzigingen in de klaspraktijk, wijzigingen in de schoolorganisatie, en het effect op de leerlingen. Dit deden we aan de hand een 5-punt Likertschaal, met antwoordopties variërend van ‘helemaal eens tot helemaal oneens’ (Van Mieghem, Verschueren, & Struyf, 2023).

III. Focusgroep

Voor de kwalitatieve verdieping werd een heterogene focusgroep opgezet op het einde van ieder projectjaar, waarin we streefden naar een deelname van twee leerkrachten, twee lerarenopleiders, twee studenten, twee pedagogische begeleiders, en één schoolleider¹ met minstens twee vertegenwoordigers uit verschillende trajecten (maxi- en mediumtrajecten), en in het tweede projectjaar ook een mix in betrokkenen verbonden aan trajecten die liepen aan de Artevedehogeschool en UCLL. De gesprekken vonden respectievelijk plaats in mei 2022 en juni 2023. Het gesprek in het eerste projectjaar vond face-to-face plaats, in het tweede projectjaar bleek het te moeilijk om alle deelnemers fysiek bij elkaar te brengen, waardoor het gesprek online via Teams plaatsvond. Tabel 3 geeft het aantal deelnemers weer dat effectief aanwezig was op beide focusgroepgesprekken. Zowel voor het eerste als tweede focusgroepgesprek hadden schoolleiders

¹ De schoolleider moest verstek geven bij het focusgroepgesprek.

aangegeven dat ze dit gesprek zouden bijwonen, maar dienden zij op het laatste moment toch af te zeggen omwille van meer urgente zaken op school. Ook de student aan de lerarenopleiding kon niet deelnemen aan het tweede focusgroepgesprek, omdat dit in de examens viel. Het is wel zo dat de student op voorhand met de betrokken lerarenopleider een aantal zaken besproken heeft, die tijdens het gesprek zijn meegenomen.

Tabel 3. Respondenten per meetmoment.

	Focusgroepgesprek I	Focusgroepgesprek II
Leraren	2	2
Studenten aan de lerarenopleiding	2	0
Lerarenopleiders	2	3
Schoolleiders	0	0
Pedagogisch begeleiders	2	2
TOTAAL	8	7

Aan de deelnemers werd gevraagd hun ervaringen uit te drukken rond bepaalde aspecten gelinkt aan het project. Hiervoor werd telkens een semi-gestructureerde leidraad uitgewerkt (zie Appendix) met het oog op het verrijken van de kwantitatieve data kan verrijken en het geven van taal aan de groeiprocessen die plaatsvonden bij de deelnemers. Meer bepaald bestond elk gesprek uit een inleiding, een middendeel, en een slotgedeelte. In het middendeel kwamen in beide gesprekken volgende topics in deze volgorde aan bod: (1) samen leren, (2) condities, randvoorwaarden en barrières, en (3) handelingsbekwaamheid. In het focusgroepgesprek op het einde van het tweede projectjaar werd op het einde ook kort ingegaan op aanbevelingen die de deelnemers hebben omtrent het implementeren van het Flexio-project. Doorheen de aangereikte topics werd stevast gewerkt met diverse activerende technieken (bv. werken met een Padlet, Post-Its, plakken van bolletjesstickers opdat een rangorde gecreëerd werd in de randvoorwaarden) opdat deelnemers eerst voor zichzelf nadachten en dan pas een gesprek tot stand kwam waarin deze diverse standpunten besproken werden (Mortelmans, 2013).

Beide gesprekken werden opgenomen opdat de onderzoekers de mogelijkheid hadden om het gesprek te herbeluisteren indien nodig. Tegelijkertijd werd er tijdens het gesprek een uitgebreid verslag gemaakt. Deze twee bronnen dienden als basis om te komen tot het verslag zoals weergegeven in het resultatengedeelte en gaat in op de diverse vormen van samen leren, de randvoorwaarden om deze succesvol te realiseren, en hoe het gesteld is met de handelingsbekwaamheid van de respondenten.

IV. Intervisiesessies

Om zicht te krijgen op de vormen van samen leren die ontstaan in de light-trajecten, werden in het midden en op het einde van ieder projectjaar intervisiesessies opgezet. Aan deze online intervisiesessies namen diegenen deel die het Flexio-project schoolintern trokken bij de light-trajecten (bv. directieleden, beleidsmedewerkers, coördinerende directieleden).

De deelnemers kregen telkens zicht op de initiatieven die zich ontplooiden qua samen leren in de maxi- en medi-trajecten, of trajecten lopende aan UCLL, en er werd aan hen gevraagd om ook hun genomen of lopende initiatieven te delen.

Een notulist nam uitgebreid verslag van het online gesprek, waaruit de initiatieven gedestilleerd werden die in het resultatengedeelte bij intervisiesessies genoteerd werden.

RESULTATEN

Medi-, maxi-, en UCLL-trajecten

I. Projectfiches

Projectjaar 1

GO! Centrum Geraardsbergen

Maxi-traject

Achtergrond

Aantal leerlingen	351	Aantal VTE leraren	22
Aantal leerlingen met SES-kenmerken	148	Gelegen te	Geraardsbergen
Aantal leerlingen die extra ondersteuning krijgen	22	Koepel	GO! Scholengroep 20

Welke leervragen stonden centraal in jullie school binnen het Flexio-project?

Hoe kunnen we als team (co- en teamteaching) onze lessen ontwerpen zodat we optimaal rekening kunnen houden met de diversiteit van onze leerlingen, dit binnen een kader van een innovatieve leeromgeving waarbij ingezet wordt op zelfgestuurd leren?

De context waarbinnen deze vraag tot stand kwam waren de volgende: Een hoge OKI index van 1,31 t.o.v. 1,08, op 10 jaar tijd een verdubbeling van leerlingen die aantikken op gezinthaal, schooltoelage en buurt. Daarnaast ook een grote toename van de leerlingen met specifieke leerbehoeften en de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen.

Binnen de school zijn de laatste 3 jaar verschillende onderwijsvernieuwingen doorgevoerd: een vernieuwde leeromgeving, zelfgestuurd leren (met focus op motivationele, cognitieve en meta-cognitieve vaardigheden) en LIST (project met focus op leesbevordering).

Het team wil in de toekomst nog meer inzetten op het systematisch voeren van coachingsgesprekken, frequenter inzetten op onmiddellijke feedback en het verhogen van de executieve functies bij de kleuters en de lagere school. Het is binnen deze toekomstblik dat de onderzoeksvraag binnen het flexioproject gesitueerd is.

Op welke manier kwamen jullie tijdens het Flexio-project samen tot leren?

Er werden verschillende acties ondernomen. Deze worden hieronder in globale lijnen beschreven.

1. Vastzetten onderzoeksvraag binnen het project
Directie heeft samen met het beleidsteam van de scholengroep de onderzoeksvraag vastgelegd. De lerarenopleider gaf feedback op basis van de doelstellingen van het flexioproject.
2. Kerngroep+: overleg tussen de verschillende actoren van de kerngroep+
Directie, lerarenopleider en pedagogische begeleiders van verschillende netten kwamen samen in de scholen van het maxi-traject en wisselden good practices uit in verband met het aansturen van teams (gedeeld leiderschap), mogelijkheden om leerkrachten vrij te roosteren,... Telkens was er een moment van reflectie of deze zaken toepasbaar zouden zijn in de eigen school of niet.
3. Overlegmoment met kernteam op school
Tijdens een 4-tal momenten werd er via een professionele leergemeenschap stilgestaan bij de onderzoeksvraag en de manier van voorkeur om te professionaliseren. De gebruikte werkvormen hiervoor waren vraagstelling, beginsituatie-analyse en brainstorm.
Het kernteam bestond uit directie, beleidsondersteuner, leerkracht uit elke graad, beleidsondersteuner uit scholengroep 20 en lerarenopleider
4. Bachelorproeven van studenten
De studenten hebben de onderzoeksvraag verder verfijnd en opgedeeld in deelaspecten. Een van deze deelaspecten hebben zij verder onderzocht en met praktijkvoorbeelden verder vormgegeven. Het resultaat is raadpleegbaar voor de school.

Samen leren binnen Flexio

Vooral de studenten en lerarenopleider waren hierbij betrokken. Enkele leerkrachten van de school hebben wel hun medewerking verleend aan de enquête die de studenten hadden opgesteld.

Omwille van corona is het traject op deze school later gestart en loopt het verder in het eerste deel van het 2de projectjaar.

Conditie en randvoorwaarden

Tijd:
Om tot een goede professionele leergemeenschap te komen is voldoende tijd vrijmaken belangrijk

Organisatie:
Naast voldoende tijd is ook het vrijroosteren van de betrokken personen zeer belangrijk

Eigenaarschap:
De onderzoeksvraag moet voldoende breed gedragen zijn door het schoolteam en nauw aansluiten bij de klaspraktijk

Begeleiding:
Het leren van en met elkaar (vb. collegiale visitatie en in gesprek gaan met elkaar/intervisie) is zeer leerrijk. Ook de aanwezigheid van een trekker (in dit geval de lerarenopleider) helpt om op het juiste spoor te blijven. Door verschillende partijen in de leergemeenschap samen te brengen, leer je ook van elkaar en komt er op die manier ook expertise van buitenaf de school binnen.

Middelen:
De extra middelen voor professionalisering waren welkom. Veel vormingen zijn duur. Ook de aankoop van materialen is duur. Het zou handiger zijn mocht je de materialen eerst even kunnen inkijken en uitproberen voor je ze aankoopt.

Barrières

Tijdsdruk
Er is een overvolle planning, waardoor het erg moeilijk was om het kernteam klasvrij te krijgen tijdens de lesuren. Daarom werd gekozen voor een overleg voor de start van de schooluren tussen 8u en 9u. Dit bleek echter te kort om echt tot een efficiënte manier van werken te komen.

Niet klasvrij zijn:
Het bleek, mede door corona(?) en het tekort aan leraren, moeilijk om de leerkrachten van het kernteam overdag klasvrij te maken. Hierin hadden de laatstejaarsstudenten een rol kunnen spelen, maar deze waren niet aanwezig op het moment dat de professionele leergemeenschappen plaatsvonden.

Veel lopende projecten:
Er lopen op dit moment zeer veel waardevolle projecten op de school. Om al deze projecten intensief op te volgen is er te weinig tijd. De vraag voor deze projecten komt niet alleen vanuit de school zelf, maar ook vanuit de scholengemeenschap en overheid.

Eigenaarschap:
Dit project was niet de eerste keuze van de school, maar in overleg met de scholengroep en omdat deze school een SMARTschool was, werd er uiteindelijk beslist om toch in het project te stappen. Maar daardoor kwam het eigenaarschap van de onderzoeksvraag wel onder druk te staan. Terwijl dit een erg belangrijke contextfactor is in het slagen van een project.

Middelen:
Het zou interessant zijn mocht er een budget zijn dat de school kan aanwenden voor kortlopende vervangingen op zo een moment.

Welke digitale en/of fysieke ondersteuning vraagt dit?

Een afzonderlijke ruimte waar rustig kan gewerkt worden is noodzakelijk om goed tot leren te komen. Op dit moment is het niet zo eenvoudig om een rustige ruimte te vinden tijdens de opstart van een schooldag.

Digitale ondersteuning is niet echt een must geweest op dit moment. De school is zeer goed uitgerust i.v.m. digitale ondersteuning (smartborden, chromebooks,...)

Welke mogelijkheden zie je nog om in de komende vijf jaar op in te zetten ?

Bekijken van het optimaler inschakelen van studenten uit de lerarenopleiding zodat leerkrachten klassenvrij kunnen gemaakt worden, maar ook dat studenten deel kunnen uitmaken van de professionele leergemeenschap.

Wat is de meerwaarde van het samen leren in het Flexio-project voor de lerarenopleiding?

Meerwaarde voor
lerarenopleiding

Door een nauwere samenwerking kan iedereen van iedereen leren en wordt het niet elk op zijn eilandje.

Een goede kruisbestuiving van goede praktijkvoorbeelden uit de klas die als good practice kunnen getoond worden in de opleiding en zo inspirerend kunnen werken voor andere studenten.

Een mogelijkheid om een praktijkgericht onderzoek te laten uitvoeren waar in de dagelijkse klaspraktijk geen tijd voor is, maar bij het uitvoeren door een student kunnen de resultaten wel in de schoolwerking ingebouwd worden.

FREINETSCHOOL DE VIER TUIJEN

Achtergrond

		Maxi-traject	
Aantal leerlingen	117	Aantal VTE leraren	8,8
Aantal leerlingen met SES-kenmerken	43	Gelegen te	Oudenaarde
Aantal leerlingen die extra ondersteuning krijgen	44 fase 1 16 fase 2 2 fase 3	Koepel	FOPEM

Welke leervragen stonden centraal in jullie school binnen het Flexio-project?

Kan je via collegiale visitaties werken aan professionalisering ten gunste van het ondersteunen van diversiteit?

Op welke manier kwamen jullie tijdens het Flexio-project samen tot leren?

Welke acties werden ondernomen?

- Beginsituatie in kaart
 - Context school
 - Diversiteit
 - Professionalisering
- Leervraag: collegiale visitatie met blik op omgaan met diversiteit
 - Student Krachtige Starter op de school
 - Aftasten partner collegiale visitatie: Het Tandwiel
 - Inhoud verzamelen rondom collegiale visitatie (oa i.s.m. PBD Fopem)
 - Kernteam: wat is collegiale visitatie?
 - Volledig team: duiding Flexio + voorbereiding collegiale visitatie
 - Organisatie collegiale visitatie
 - Terugblik: leerwinst

Wie was hierbij betrokken?

- Directie en lerarenopleider
- FOPEM – pedagogisch begeleider
 - Directie en lerarenopleider
 - Directies beide scholen en lerarenopleider
 - Lerarenopleider, directie en pedagogisch begeleider
 - Directie, zorgcoördinator, lerarenopleider
 - Team van de school (leerkrachten, zorgcoördinator, directeur), student, pedagogisch begeleider en lerarenopleider
 - Leerkrachten van de beide scholen (lerarenopleider en directies als facilitator, stagiairs namen klas over)
 - Team van de school (leerkrachten, zorgcoördinator, directeur), student, pedagogisch begeleider en lerarenopleider

Wat hebben de diverse betrokkenen geleerd?

- Diverse vormen van professionalisering, verschillende aspecten van diversiteit.
- Verdieping van collegiale visitatie als professionaliseringsvorm
- Tools en tips vinden in elkaars klaswerking om te kunnen omgaan met de diversiteit in de klas.

Wat is daarvoor nodig?

Conditie en randvoorwaarden

TIJD
Binnen de schoolorganisatie een groepje leerkrachten en leden van het zorg- of beleidsteam vrij kunnen roosteren voor een professionele leergemeenschap: een reeks van verschillende momenten om samen te

Barrières

TIJD
Door het lerarentekort worden afwezige collega's niet altijd vervangen (zeker bij korte vervangingen). Als leerkrachten al vaak klassen van elkaar moeten overnemen bij afwezigheid door ziekte, is de

Samen leren binnen Flexio

	<p>professionaliseren rond een vooraf bepaalde leervraag.</p> <p>BEGELEIDING Leren van en met elkaar is een sterke vorm van professionalisering. Een coach, procesbegeleider hierbij kan het leren verdiepen. Iemand die ook inhoudelijke input kan leveren (of toeleiden naar) is een extra troef. Inzetten op inhoudelijke relatie tussen lerarenopleiding, pedagogische begeleidingsdienst, basisschool en andere partners in het netwerk rondom de school.</p> <p>MIDDELEN Extra middelen voor professionalisering. Extra middelen voor het inzetten van bijvoorbeeld onderwijsassistenten, zodat op bepaalde momenten leerkrachten kunnen vrijgesroosterd worden voor professionalisering.</p>	<p>schroom groot om ook nog eens uit de klas weg te gaan om te professionaliseren.</p> <p>MIDDELEN Professionaliseringsbudget is ontoereikend om verschillende personeelsleden een kwalitatieve nascholing, begeleiding of andere vorm van professionalisering aan te bieden. Onderwijsassistenten zijn geen onderdeel van het Vlaamse onderwijslandschap.</p>
<p>Welke digitale en/of fysieke ondersteuning vraagt dit?</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - Digitale tools: een wegwijzer naar het vele digitale materiaal dat er al bestaat met een goede omschrijving erbij waarvoor je het materiaal kan inzetten - Digitale tools: een netwerkkaart met relevante mensen en instanties erop inzake diversiteit, inclusie en navormingstrajecten - Fysieke ondersteuning: een coach die de lerarenopleiding en de school verbindt, die wegwijzer kan zijn doorheen het vele materiaal, waarbij je terecht kan met je inhoudelijke vragen en die de opgedane expertise kan meenemen naar de studenten in opleiding. 		
<p>Welke mogelijkheden zie je nog om in de komende vijf jaar op in te zetten ?</p>		
<p>Andere spreiding van de lestijden, andere schoolorganisatie (bv. vierdaagse schoolweek) zodat er ruimte vrij komt om samen te professionaliseren als team, gericht op het ondersteunen van omgaan met diversiteit.</p> <p>Samenwerken met de lerarenopleiding om derdejaars stagiairs op de school te hebben als ondersteuning.</p>		
<p>Wat is de meerwaarde van het samen leren in het Flexio-project voor de lerarenopleiding?</p>		
<p>Meerwaarde voor lerarenopleiding</p>	<p><i>Bijvoorbeeld voor de opleidings-inhouden, stages, en/of bachelorproeven-praktijkgericht onderzoek?</i></p> <p>Binnen het vak 'Krachtige Starter' met focus op levenslang leren, kreeg een derdejaarsstudent de kans om op deze school stage te lopen tijdens de teamvorming en de collegiale visitaties. Op deze manier werd actief kennis gemaakt met deze vorm van professionaliseren en met het brede project Flexio.</p> <p>Rondom stages/bachelorproeven wordt verder met volgend idee aan de slag gegaan: sterktes van stagescholen worden in kaart gebracht en gedeeld met elkaar, waardoor collegiale visitaties gefaciliteerd worden. De lerarenopleider/stagebegeleider en student kunnen faciliteren en tegelijk mee professionaliseren. Zo krijgt het samen-leren vorm.</p>	

FREINETSCHOOL HET TANDWIEL

Achtergrond

		Maxi-traject	
Aantal leerlingen	178	Aantal VTE leraren	11
Aantal leerlingen met SES-kenmerken	59	Gelegen te	Gent
Aantal leerlingen die extra ondersteuning krijgen	9* (OT)	Koepel	OVSG

Welke leervragen stonden centraal in jullie school binnen het Flexio-project?

Kan de atelierwerking ruimte bieden aan professionalisering ten gunste van het ondersteunen van diversiteit? (De atelierwerking is een vorm van themawerking waarin leraren en externe begeleiders atelier geven aan groepen met een mix van leerlingen uit verschillende klasgroepen vanuit een gezamenlijke interesse of talent. Op dat moment worden enkele leraren klasvrij om zich te professionaliseren).

Op welke manier kwamen jullie tijdens het Flexio-project samen tot leren?

We omschrijven zes acties per vraag, elk cijfer refereert naar eenzelfde actie per vraag.

Welke acties werden ondernomen?

- 1) Teamvorming rond diversiteit en professionalisering.
- 2) Collegiale visitaties met partnerschool tijdens stage derdejaarsstudent.
- 3) Pedagogische studiedag: ateliers geven aan elkaar en samen ateliers voor de kinderen voorbereiden.
- 4) Atelierwerking: samen leren door team-teaching binnen een atelier met een collega of expert.
- 5) Door het organiseren van ateliers werden 3 collega's vrijgemaakt om een reeks namiddagen te professionaliseren rond binnenklasdifferentiatie.
- 6) Terugkoppeling traject binnenklasdifferentiatie door de betrokken collega's naar het hele team.

Wie was hierbij betrokken?

- 1) Team van de school (leerkrachten, zorgcoördinator, directeur) en lerarenopleider
- 2) Leerkrachten van de beide scholen (lerarenopleider en directies als facilitator, stagiairs namen klas over)
- 3) Team van de school (leerkrachten, zorgcoördinator, directeur)
- 4) Team van de school (leerkrachten, zorgcoördinator, directeur), ouders, grootouders, vrijwilligers, professionele workshopbegeleiders
- 5) 2 leerkrachten en de zorgcoördinator als deelnemers, lerarenopleider als inhoudelijke en procesmatige begeleider van het traject
- 6) Team van de school (leerkrachten, zorgcoördinator, directeur)

Wat hebben de diverse betrokkenen geleerd?

- 1) Diverse vormen van professionalisering, verschillende aspecten van diversiteit, bewustwording rond eigen voorkeur van leren.
- 2) Oplossingen in de schoolorganisatie om professionaliseringstijd te creëren voor leerkrachten. Tools en tips vinden in elkaars klaswerking om te kunnen omgaan met de diversiteit in de klas.
- 3) ICT-vaardigheden, inzet van media in de klas, natuurbeleving in de moestuin met de kinderen
- 4) Omgaan met leeftijds-heterogene groepen, omgaan met diversiteit. Muzische vaardigheden en natuurbeleving in de wilde natuur met de kinderen.
- 5) Verschillende aspecten van (binnenklas)differentiatie, via beeldcoaching eigen handelen en dat van ervaren collega's bestuderen, klasorganisatie in functie van binnenklasdifferentiatie, materialen potential to teach en literatuurtips, ...
- 6) Verschillende aspecten van (binnenklas)differentiatie. Wat doet ieder al?

Samen leren binnen Flexio

Wat is daarvoor nodig?

Conditie en randvoorwaarden

TIJD

Binnen de schoolorganisatie een groepje leerkrachten en leden van het zorg- of beleidsteam vrij kunnen roosteren voor een professionele leergemeenschap: een reeks van verschillende momenten om samen te professionaliseren rond een vooraf bepaalde leervraag.

BEGELEIDING

Leren van en met elkaar is een sterke vorm van professionalisering. Een coach, procesbegeleider hierbij kan het leren verdiepen. Iemand die ook inhoudelijke input kan leveren (of toeleiden naar) is een extra troef. Inzetten op inhoudelijke relatie tussen lerarenopleiding, pedagogische begeleidingsdienst, basisschool en andere partners in het netwerk rondom de school.

MIDDELEN

Extra middelen voor professionalisering.
Extra middelen voor het inzetten van bijvoorbeeld sportmonitoren, mensen uit de sociaal-culturele sector, programmeurs, ... die kinderen afgebakende workshops sport/cultuur/techniek/media/... aanbieden zodat hun leerkracht klasvrij is om te kunnen professionaliseren.

Barrières

TIJD

Door het lerarentekort worden afwezige collega's niet altijd vervangen (zeker bij korte vervangingen). Als leerkrachten al vaak klassen van elkaar moeten overnemen bij afwezigheid door ziekte, is de schroom groot om ook nog eens uit de klas weg te gaan om te professionaliseren.

MIDDELEN

Professionaliseringsbudget is ontoereikend om verschillende personeelsleden een kwalitatieve nascholing, begeleiding of andere vorm van professionalisering aan te bieden.

Welke digitale en/of fysieke ondersteuning vraagt dit?

Er zijn over diversiteit zeer veel publicaties beschikbaar, zowel in papieren als digitale vorm. Een website als die van www.potentialtoteach.be bevat een schat aan tools en informatie. Toch blijkt een expert terzake een echte meerwaarde, een extra troef als "toeleider" naar de juiste informatie, als facilitator. Als de expert-begeleider een lerarenopleider is, kan deze ook als coach optreden om effectief de transfer naar de klas waar te maken: de nieuw vergaarde kennis en inzichten implementeren en deze veranderingen verduurzamen.

Welke mogelijkheden zie je nog om in de komende vijf jaar op in te zetten ?

Brede Schoolconcept versterken en deze partners zowel tijdens de lesuren als naschools een aanbod laten inrichten.
Andere spreiding van de lestijden, andere schoolorganisatie (bv vierdaagse schoolweek) zodat er ruimte vrij komt om samen te professionaliseren als team.

Wat is de meerwaarde van het samen leren in het Flexio-project voor de lerarenopleiding?

Bijvoorbeeld voor de opleidings-inhouden, stages, en/of bachelorproeven-praktijkgericht onderzoek?

Binnen het vak 'Krachtige Starter' met focus op levenslang leren, kreeg een derdejaarsstudent de kans om op deze school stage te lopen tijdens de collegiale consultaties. Op deze manier werd actief kennis gemaakt met deze vorm van professionaliseren en met het brede project Flexio.

Rondom stages/bachelorproeven wordt verder met volgend idee aan de slag gegaan: sterktes van stagescholen worden in kaart gebracht en gedeeld met elkaar, waardoor collegiale consultaties gefaciliteerd worden. De lerarenopleider/stagebegeleider en student kunnen faciliteren en tegelijk mee professionaliseren. Zo krijgt het samen-leren vorm.

Meerwaarde voor
lerarenopleiding

(*) Dit is het aantal kinderen met een gemotiveerd verslag dat ondersteuning krijgt vanuit het ondersteuningsteam. Het aantal kinderen dat extra ondersteuning krijgt door de eigen leerkracht, co-teacher/zorgleerkracht of privé therapeuten ligt veel hoger.

De klapproos

Medi-traject

Achtergrond

Aantal leerlingen	103	Aantal VTE leraren	9
Aantal leerlingen met SES-kenmerken	9	Gelegen te	Geraardsbergen
Aantal leerlingen die extra ondersteuning krijgen	5	Koepel	FOPEM

Welke leervragen stonden centraal in jullie school binnen het Flexio-project?

Hoe krijg je vat op de diversiteit binnen de oudergroep wanneer je die oudergroep actief wil betrekken in samen school maken?

Op welke manier kwamen jullie tijdens het Flexio-project samen tot leren?

Samen leren binnen Flexio

Bij de opstart van het schooljaar 22-23 werd de nood van de school in kaart gebracht en werd onmiddellijk de kalender voor de bijeenkomsten in het schooljaar vastgelegd. Er werd ook onmiddellijk afgesproken op welk moment de Pedagogische begeleidingsdienst (FOPEM), het team, de externe professionals, het beleidsteam, de lerarenopleider bij elkaar kwamen. Zo werd afgesproken dat het beleidsteam en de lerarenopleider 1 keer per maand een dagdeel samen enerzijds de leervraag zou verfijnen en anderzijds het antwoord op de leervraag vorm te laten krijgen. De pedagogische begeleider kwam 3 keer het overleg versterken. De eerste keer bij het helder krijgen van de leervraag, daarna halfweg het schooljaar om als kritische vriend af te toetsen of de focus behouden bleef bij de leervraag en op het einde van het schooljaar om te bekijken welke noden er nog waren na het doorlopen van het proces bij deze specifieke leervraag.

Tijdens de eerste vergadering waren de volgende mensen aanwezig: beleidsteam van de school, de pedagogische begeleider en de lerarenopleider. In die eerste vergadering werd geprobeerd om de nood van de school in kader van diversiteit scherper te krijgen. Er werd een uitvoerige beginsituatie-analyse gemaakt en er werd op een coachende manier door de pedagogische begeleider een aflijning gemaakt van de professionaliseringsvraag. Het scherp stellen van deze vraag heeft de nodige tijd genomen omdat het van belang was om de vraag zuiver te krijgen en vooral ook eenduidig.

Tijdens de daarop volgende bijeenkomsten werd verder afgelijnd naar de mogelijkheden om dit thema vast te pakken en verder te exploreren. Er werd gekeken naar welke externe expert er kon bijgehaald worden om zo het team van inhoudelijke input te voorzien. Daarnaast werd ook gekozen om niet alleen inhoudelijk te werken, maar ook op groepsprocessen zodat er vanuit de inhoudelijke input een visie kon vorm gegeven worden rond het thema.

Het beleidsteam heeft geleerd om een vraag rond noden scherp af te lijnen vanuit een goede beginsituatie-analyse. Ook het besef dat er op school al veel zeer impliciet gewerkt wordt, rekening houdend met de diversiteit in de klassen. Maar het is te weinig in beeld gebracht en vastgelegd in de organisatie zowel voor het team als voor externen (vb. ouders).

De lerarenopleider heeft kennigemaakt met ouderwerking op een school en de diversiteit binnen ouders en hoe het evenwicht bewaren tussen ouder, school en team. Andere lerarenopleiders die als expert een aantal sessies begeleid hebben, hebben inzichten gekregen in groepsdynamiek in een schoolteam.

De Pedagogische begeleider heeft geleerd om de noodvraag verder te verfijnen en hoe de lerarenopleiding daar een partner bij kan zijn.

Wat is daarvoor nodig?

Conditie en randvoorwaarden

Barrières

Tijd en ruimte om met elkaar in gesprek te gaan

Er was weinig ruimte in de roosters om steeds iedereen bij elk overleg te betrekken. De school heeft een relatief klein team dus niet zo evident om veel leerkrachten klasvrij te maken.
De school ervaart ook het weinige aantal stagiaires die kiest voor de school om stage te komen doen, allicht omwille van de andere onderwijsvorm, nl.

Freinet. Hierdoor is het soms niet mogelijk om een echte stage te doen omdat de opleidingen dit niet toelaten.
Er is steeds een nood aan tijd en geld. Op dit moment volgt elke leerkracht 4 nascholingen op een jaar, en dat is momenteel teveel in de organisatie van de school.
Om naar diversiteit van de ouders te kijken in kader van de ouderbetrokkenheid was de verschillende visie rond ouderparticipatie en de verschillende betrokkenheid van het team een vrij grote barrière om te nemen.
Ook het feit dat er niet goed in kaart gebracht is wat er allemaal rond diversiteit al gebeurde op de school was een hobbel in dit parcours.

Welke digitale en/of fysieke ondersteuning vraagt dit?

Vooraf ruimte om te kunnen overleggen zonder dat dit in korte gestolen momentjes is.

Welke mogelijkheden zie je nog om in de komende vijf jaar op in te zetten ?

Het in kaart brengen van de verschillende initiatieven in de klassen rond diversiteit. Wat doen leerkrachten al, maar waar zijn ze zich niet bewust van omdat zij het als vanzelfsprekend beschouwen. Daar werd een start meegenomen door een Bachelorproef van een aantal studenten van een hogeschool. UGent komt ook langs in kader van een project om de stem van het kind op de school te horen in het kader van verschillende leerwegen met focus op zelfstandigheid en zelfredzaamheid.

Op het vlak van organisatie: het jaarplan anders organiseren en meer met coach te werken die zich verdiept in een aspect van diversiteit en op die manier het team meeneemt. Zo kan er meer met het team gedeeld worden en dus samen verder te leren.

De visie ontwikkeling rond ouderparticipatie in al zijn diversiteit, ook naar de diversiteit van ouders, wordt volgend jaar als focus gekozen. Er worden enkele ouderparticipatie-avonden georganiseerd om zo samen de visie vorm te geven.

Hospiteren binnen de school zelf om te professionaliseren rond diversiteit en deze collegiale visitaties ook uitbereiden naar andere Freinetscholen of ervaringsgerichte scholen.

Wat is de meerwaarde van het samen leren in het Flexio-project voor de lerarenopleiding?

Het in kaart brengen van de diversiteit en werkvormen rond diversiteit en de differentiatie in de klas door een student, geeft aan alle betrokken stakeholders inzichten. Enerzijds aan de school om zo een overzicht te krijgen in wat doen we wel al en waar moeten we nog wat groeien. De student om te zien hoe een school met een divers publiek op een gedifferentieerde manier kan werken, de lerarenopleider kan dit voorbeeld in zijn les gebruiken om andere studenten te inspireren.

Het uitwisselen van bronnen door het beleidsteam en de lerarenopleiding zodat beide geïnspireerd geraken door nieuwe bronnen, zowel geschreven als gesproken als good practices.

De meerwaarde voor de school was ook dat er even een extra paar ogen is die meedenkt en nadenkt over diversiteit en het beleid op de school. Elkaars kritische vriend zijn.

Godsheide

Achtergrond

Aantal leerlingen	213	Aantal VTE leraren	13
Aantal leerlingen met SES-kenmerken	Wet vd privacy	Gelegen te	Hasselt
Aantal leerlingen die extra ondersteuning krijgen	20	Koepel	KT – scholengroep

Welke leervragen stonden centraal in jullie school binnen het Flexio-project?

Hoe breng je structuur in je aanpak om aan de noden van de leerlingen te kunnen voldoen?

Op welke manier kwamen jullie tijdens het Flexio-project samen tot leren?

Leergemeenschap – Participeren in de ankerklas vanuit observatie – Participeren in de ankerklas vanuit ondersteuning – Participeren in de ankerklas: Lesgeven en opvolgen – Individuele gesprekken – Deelname aan klas overschrijdende activiteiten zoals de kermis – Uitwerkingen vanuit de leergemeenschap worden voorgedaan, basisschool probeert te imiteren - Studentenoverleg – Pedagogienoverleg – Interne dissimiatie

- Participatie school 'Godsheide': Directie – Klasleerkracht – Leerkracht godsdienst / Voormalige zorgcoördinator – Student
- Pedagogische begeleider
- Feedback:
 - studenten opleidingsjaar 2 BaLo
 - pedagogengroep opleiding
 - lerarenopleiders – team 2 BaLo
 - leerlingen van de derde graad (Graadsklas)
 - leerkrachtenteam godsheide
- Project 'Diversiteit Net Werkt'

Wat is daarvoor nodig?

Conditie en randvoorwaarden

De UCLL kiest ervoor om in de eerste fase veelvuldig te observeren en te participeren, dit op zowel school- als klasniveau.

Door veelvuldige aanwezigheid komt er ruimte en vertrouwen om de UCLL actief in te schakelen. Dit vanuit de kernvraag: 'Wat kan ik vandaag betekenen voor u of de klas?'

De UCLL en de basisschool gaan op zoek naar de klaswerking in de andere klassen. Ook literatuur wordt verkend.

Tijdens leergemeenschappen worden in dialoog en samen materialen ontwikkeld.

Om de materialen in dialoog te kunnen ontwikkelen worden diverse kanalen gebruikt. Een telefoontje, een whatsappje, een mailtje of persoonlijk contact tijdens de leergemeenschappen.

In het contact is er telkens ruimte voor feedback. Dit om ervoor te zorgen dat de klasleerkracht en de UCLL beiden de ontwikkeling kunnen bijsturen en evalueren. Ook komt er op dat moment feedback van externen, nl. een andere leerkracht van de school, een zorgcoördinator en een pedagoog van de opleiding.

De UCLL neemt alleen contact op met de pedagogische begeleidingsdienst. Het overleg bestaat uit concrete vragen vanuit uitprobeermomenten of die naar boven kwamen tijdens de uitwerking.

Barrières

In dialoog gaan over een klaspraktijk kan tijdens het wekelijks overlegmoment en het zorgoverleg. Dit moment wordt vooral ingevuld met het ontwikkelen van een agenda, organisatie, het maken van concrete afspraken en/of het bespreken van leerlingen.

De vergaderingen gaan veelvuldig over praktische zaken en inhoudelijke input gekozen door de directie.

De pedagogische begeleidingsdienst wordt niet actief ingezet. Dit wordt als ongemakkelijk ervaren. Ook geeft men mee dat de informatie niet altijd helpend en/of verrijkend is. De pedagogisch begeleider is nieuw in deze functie sinds schooljaar 2022 – 2023. De pedagogisch begeleider nam in september telefonisch contact op met de school.

Er is geen aanwezigheid van de directie tijdens de leergemeenschappen. Tijd wordt aangehaald als aandachtspunt. Ook geeft de directie mee dat ze

Samen leren binnen Flexio

De pedagogenvakgroep van de UCLL geeft een kijk op de lesaanpak vanuit de visie van de opleiding en eigen expertise.
De aanpak wordt gestaafd vanuit literatuur. De literatuur werd aangedragen vanuit overleg met de pedagogische begeleidingsdienst, persoonlijke ontwikkeling van de begeleider van UCLL en de pedagogengroep van de UCLL. De UCLL stelt zich flexibel op en creëert vergadermomenten op verschillende tijdstippen.

Bij gebrek aan vervangingen wordt een student aangesproken om de graadsklas over te nemen. De parallelleerkracht wordt hiervoor niet gevraagd om extra druk te vermijden.

Tijdens pauzes neemt de UCLL de kans om in de leerkrachtengroep in dialoog te gaan met anderen. Overlegmomenten gaan online en in levende lijve door. De structuur wordt uitgewerkt met de beperkte ruimte die er is en met oog op voortzetting.

vertrouwen geeft door geen inhoudelijke bijsturingen op zich te nemen.

De inhouden van de derde graad zijn nieuwe leerstof voor de klasleerkracht. Hij is niet de vaste leerkracht van dit leerjaar. Hij heeft nog geen ervaring met betrekking tot de inhouden.

De leerkrachten van de basisschool krijgen geen extra ruimte om zich te ontwikkelen voor het project binnen de werkuren. Er wordt niet systematisch ruimte vrijgemaakt voor de uitwerking van de materialen. Het lokaal waarin de graadsklas zit, is klein.

Welke digitale en/of fysieke ondersteuning vraagt dit?

De taakbelasting wordt verlaagd door de UCLL door de neerslag van vergaderingen af te werken en door samen te werken in de stageklas.

De communicatie gebeurt via mail, telefoon en in dialoog op de basisschool.

Er zijn voor- en verwerkingsopdrachten.

Het uurrooster van de stageschool kent vrije momenten. Deze momenten worden zo veel als mogelijk gebruikt om samen te komen.

De uitgewerkte organisatie is gemakkelijk verplaatsbaar en hanteerbaar en neemt weinig ruimte in.

Welke mogelijkheden zie je nog om in de komende vijf jaar op in te zetten ?

- Praktijk inbouwen voor docenten in werkprogramma (1 à 2 keer per maand – ieder jaar)
- Co-teachen van een ander vak in de stageschool
- Onderwijzen eigen vak in de stageschool → verbetering vakdidactiek
- Onderwijs met leerlingen en studenten organiseren
- Klasmanagement: visievorming en –aanpassing
- Lesmateriaal afstemmen op actuele inhouden
- Structureel overleg over projecten
- Voorstel projecten systematisch inbouwen
- Literatuurstudie verwerken in teamoverleg
- Meedraaien op vergaderingen (personeel, aanvangsbegeleiding, MDO, enz.)
- Coachingsgesprekken voeren met de mentor en de student
- Mentoren uitnodigen in de opleiding – Collegiale relatie

Wat is de meerwaarde van het samen leren in het Flexio-project voor de lerarenopleiding?

Vooreerst is het noodzakelijk om de **goede elementen** in kaart te brengen en van hieruit verder te werken met de basisschool. Hierdoor werden positieve elementen benoemd en viel het onveilige gevoel voor de klasleerkracht weg. Om dit te kunnen garanderen is een **actieve deelname** van de UCLL in de basisschool een vereiste. Door het mee begeleiden, actief aanwezig zijn werd de UCLL ook mee ingeschakeld en ingeburgerd in het team. Het project werd als waardevol beschouwd doordat de participatie ook **voordelen opleverde voor de partnerschool**, nl. de klasaanpak zorgde voor meer zicht op de noden van de individuele leerlingen en de mogelijkheid om beter in te spelen op de huidige diversiteit. Deze samenwerking dient wel bewaakt te worden. Meestal is het eenzijdig verkeer en stelt de partnerschool zich als ontvanger op. **Samen ontwerpen en ontwikkelen** is een must. De **tijd** om dit te organiseren moet **gecreëerd worden door de UCLL**. Daarnaast zorgde veel **dialoog** met verscheidene kritische partners voor bijsturingen en een finalisering met een succeservaring als gevolg. De dialoog zorgde voor een **betere band tussen de opleiding en de basisschool**. Ook het uitproberen van de werking met de studenten kende zijn

vertaling in de praktijk, in de stagescholen. Vele studenten zagen kansen voor de eigen praktijk. In praktijkleergemeenschap werd hier veelvuldig over gediscussieerd en initiatieven van de studenten kwamen naar boven.

De mogelijkheden creëren voor dialoog zijn een aandachtspunt. De docenten van de UCLL hebben een rooster met voorbereidingstijd, dit in tegenstelling tot de partnerschool. Het is dus aan de UCLL om in te spelen op de mogelijkheden van de lagere school. In contact treden met een basisschool na de schooluren lukte niet tijdens dit project. Het aanleveren van materialen, inhouden e.d. gebeurde daarom vaak vanuit de UCLL. Hier zie ik voor het project kansen bij de directie. Naarmate het project vorderde kwam ook de leraar uit de gradsklas met concrete input van leerlingen en valkuilen van uitwerkingen. Hij volgde ook spontaan enkele infosessies mee vanuit het aanbod van de UCLL. We troffen ons daar, een babbeltje schepte een band. Beiden waren we aanwezig.

De Boomgaard

Achtergrond

Aantal leerlingen	275	Aantal VTE leraren	26
Aantal leerlingen met SES-kenmerken	162	Gelegen te	Hasselt
Aantal leerlingen die extra ondersteuning krijgen	94	Koepel	Katholiek Onderwijs Vlaanderen

Welke leervragen stonden centraal in jullie school binnen het Flexio-project?

De Boomgaard deed de volgende uitspraak "We vinden het belangrijk dat je mee komt draaien om te zien hoe het er 'echt' aan toe gaat want sommige zaken uit de opleiding zijn onhaalbaar. Verder willen we ook jullie advies over een aantal zaken". Dit vertaalde zich concreet naar de volgende leervragen:

- kan een lerarenopleider komen meedraaien in de klas om dichterbij de praktijk te staan, meer specifiek wat betreft diversiteit op het vlak van anderstaligheid?
- kan de opgedane kennis (methodieken, vraagstukken, confrontaties) geïntegreerd worden in de curricula van de lerarenopleiding?
- kan er samen een leerlijn Taal Woordenschatverwerving en schriftelijke taalvaardigheid uitgewerkt worden omdat er op die manier verschillende perspectieven zijn.
- kan onze samenwerking in dit project studenten meer inzicht geven in het omgaan met diversiteit in de klas.

Op welke manier kwamen jullie tijdens het Flexio-project samen tot leren?

Welke acties werden ondernomen?

- 2 dagen per maand: Co-teaching en lesgeven van een vaste UCLL docent in 4de leerjaar
- Ervaringen delen met de andere studentencoaches van UCLL
- Dialoog en ontwikkelmomenten rond de leerlijn Schriftelijke Taalvaardigheid, samen met de professionele leergemeenschap "Diversiteit werkt", samen met taalexperte van UCLL en een pedagoog.
- Overleg met opleidingsverantwoordelijke
- Informatie uitwisselen over huiswerkbegeleiding, tijdens een personeelsvergadering in de school
- Deelname van 3 leerkrachten aan kunstevenement van de UCLL

Wie was hierbij betrokken?

- kernteam: 2 leerkrachten uit het vierde leerjaar, directie, lerarenopleiders

Wat hebben de diverse betrokkenen geleerd?

Lessen die UCLL geleerd heeft

1. **Klasmanagement in een superdiverse klas** : One-size-fits-all bestaan niet.
 - Wat doen met lln die in buitengewoon onderwijs zouden moeten zitten? Lln die vaak afwezig zijn? Niet in orde zijn qua spullen, huiswerk ...
2. Formuleren van **instructies** i.f.v. 3-sporenbeleid
 - Nog al te vaak klas in 3 delen, waarvan 1 groep alles volledig zelfstandig zou moeten kunnen... zelfs nieuwe leerstof
 - goed praktijkvoorbeeld / leidraad nodig om leerkrachten hier beter op voor te bereiden
3. **Huiswerkvisie** moet nog ontwikkeld worden maar kan door bestaande instrumenten (door de overheid gemaakt) wel vergemakkelijkt worden.
4. **Zorgcoördinator**: afgestudeerde studenten, zonder Banaba . Is dit ideaal?
5. Communicatie met **ouders** (uitdaging voor jonge leerkrachten)
6. Inhoud **leermateriaal**
 - Instructies: onduidelijk geformuleerde vragen (taal en rekenen)
 - Diversiteit in het leermateriaal zelf ontbreekt: taalgebruik, personages

Samen leren binnen Flexio

→ Dit kunnen interessante praktijkvoorbeelden zijn voor studenten i.v.m. lesvoorbereidingen maken en heel kritisch om te gaan met de handboeken en werkboeken die ze hiervoor gebruiken.

7. Overdracht info rond verwachtingen stagiaires soms onduidelijk voor de stageschool
8. Bedreigend gevoel : in het begin dat een lerarenopleider in de klas komt, kan dit als een bedreiging ervaren worden. “Ben ik wel goed bezig als leerkracht?”
9. Aanwezigheid en participatie in klas, school, vergaderingen van UCLL docenten wordt zeer gewaardeerd.

Lessen die de directie en de leerkrachten van de Boomgaard hebben geleerd:

Men heeft meer inzicht gekregen in hoe dat elk leerjaar momenteel werkt rond schriftelijke taalvaardigheid, waar de overlappingen en de hiaten zijn. Tijdens gezamenlijke werkdagen met de UCLL werd een leerlijn ontwikkeld door het ganse docententeam.

Wat is daarvoor nodig?

Conditie en randvoorwaarden

Flexibel vervangingen kunnen organiseren in een partnerschool, zodat de leerkrachten ruimte krijgen om deel te nemen aan projectvergaderingen of werkdagen.

Geschikte enthousiaste studenten vinden die openstaan voor superdiverse scholen is niet zo makkelijk.

Barrières

We merken dat afspreken om samen materialen uit te werken (buiten de klascontext) niet evident is omdat er te weinig vervanging kan voorzien worden van de betrokken leerkrachten. Rigide structuur van stageroosters maken het moeilijk om flexibel en snel stagiaires in te zetten ter vervanging van leerkrachten wanneer die zich wensen bij te scholen, te overleggen of onderzoek te doen.

Het formuleren van leervragen is niet zo eenvoudig omdat er bij individuele leerkrachten soms andere noden en vragen zijn dan bij de directie. Welke keuze maak je dan?

Welke digitale en/of fysieke ondersteuning vraagt dit?

Overlegmomenten dienen sowieso fysiek te kunnen doorgaan. Na COVID is er een moeheid om nog digitaal te willen werken.

Verder is het vinden van vervanging cruciaal als je met meerdere leerkrachten wil deelnemen aan een lerend netwerk of bijscholing.

Welke mogelijkheden zie je nog om in de komende vijf jaar op in te zetten ?

- Meer actieve aanwezigheid van de UCLL in de school en vice versa
- Vervanging vanuit de UCLL. Hier een duidelijke procedure voor ontwikkelen.
- Klassen samen nemen
- Klusvrij maken door een collega
- Online overlegmomenten indien er geen tijd en ruimte is om face-to-face te overleggen
- Diversiteitsthema's nog meer inbedden in de lerarenopleiding. Dit kan ook door aanvulling van getuigenissen van mentoren.
- Leerkrachtenmobiliteit naar de lerarenopleiding om gastlessen te komen geven over 'de realiteit'

Wat is de meerwaarde van het samen leren in het Flexio-project voor de lerarenopleiding?

- Opleidingsinhouden beter afstemmen op de actualiteit en de werkelijkheid in de klas, specifiek wat betreft differentiatie, anderstaligheid en klasmanagement.
- Scholen kunnen testbeds zijn of cases aanleveren voor praktijkgerichte onderzoeksprojecten.

Basisschool Hofkouter

Medi-traject

Achter-grond

Aantal leerlingen	198	Aantal VTE leraren	18
Aantal leerlingen met SES-kenmerken	70	Gelegen te	St. Lievens Houtem
Aantal leerlingen die extra ondersteuning krijgen	5	Koepel	GO!

Welke leervragen stonden centraal in jullie school binnen het Flexio-project?

Hoe kunnen we binnen de klascontext stap voor stap kinderen stimuleren om de taal op te nemen, woordenschat uit te breiden, te automatiseren, te verbaliseren om uiteindelijk tot opdrachtbegrip te komen?

Na enkele bijeenkomsten bleek dat er meer nood was aan een visie en zorgbeleid rond taal op school. Daarom werd er meer gefocust op deze zaken en minder op de leervraag. Deze twee zaken liggen natuurlijk wel in dezelfde lijn.

Op welke manier kwamen jullie tijdens het Flexio-project samen tot leren?

Samen leren binnen Flexio

- **Welke acties werden ondernomen?**
 - Overleg directie, zorgcoördinator en lerarenopleider over noden op school om zo tot onderwerp voor leervraag te komen
 - Betrokkenen bijeenbrengen
 - Flexio voorstellen aan betrokken leerkrachten en leervraag bepalen
 - Maandelijks bijeenkomst in werkgroep om verder na te denken over leervraag. Tussentijds werd door de zorgcoördinator en betrokken leerkrachten regelmatig iets uitgewerkt (bv. zorgfiches, visie rond taal...) of uitgetest en dit werd voorgesteld in de werkgroepen
- **Wie was hierbij betrokken? Functies**
 - Directie
 - Zorgcoördinator
 - Leerkrachten derde kleuter
 - Leerkracht eerste leerjaar
 - Zogleerkrachten
- **Wat hebben de diverse betrokkenen geleerd?**
 - We ontdekten waar de school nog nood aan had (taalbeleid)
 - Wat we al deden en wat we eventueel nog konden doen
 - Andere vorm van professionalisering en samenwerking met hogeschool is mogelijk

Wat is daarvoor nodig?

Conditie en randvoorwaarden

- Tijd en ruimte tijdens de schooluren
- Middelen
- Vrijmaken van de betrokken personen
- Een onderwerp dat samen gekozen is en waar iedereen rond wil werken

Barrières

- Tijdsdruk (bv. leerkrachten die uitvallen en niet vervangen kunnen worden, hierdoor hadden de leerkrachten van de werkgroep niet altijd voldoende ruimte en tijd om hieraan deel te nemen)
- Niet klasvrij zijn waardoor dit na de schooluren moest

Welke digitale en/of fysieke ondersteuning vraagt dit?

We weten vaak niet wat reeds bestaat rond dit onderwerp dus een wegwijzer naar verschillende digitale tools rond dit onderwerp zou wel handig zijn.

Fysieke ondersteuning van een expert (lerarenopleiding, PBD, ...)

Welke mogelijkheden zie je nog om in de komende vijf jaar op in te zetten ?

Indien er meer leerkrachten en middelen zouden zijn kunnen we de lestijden beter verspreiden opdat de professionalisering binnen de schooluren kan plaatsvinden.

Wat is de meerwaarde van het samen leren in het Flexio-project voor de lerarenopleiding?

Door de samenwerking met een school leerde ik als lerarenopleider ook meer bij over een mogelijke werking binnen scholen. Deze school werkte met werkgroepen na de uren en ik leerde bij over de dynamiek en hoe een mogelijke taalvisie/beleid kan vormgegeven worden. Dit kan als voorbeeld gebruikt worden binnen lessen.

Op deze school liepen geen studenten samen aangezien het geen partnerschool (SMART-school) is.

Meerwaarde voor
lerarenopleiding

De Toverberg

Achter-grond

Maxi-traject

Aantal leerlingen	205	Aantal VTE leraren	22
Aantal leerlingen met SES-kenmerken	174	Gelegen te	Sint-Amandsberg
Aantal leerlingen die extra ondersteuning krijgen	22	Koepel	OVSG

Welke leervragen stonden centraal in jullie school binnen het Flexio-project?

Hoe werk je binnen je eigen klas, op een gedifferentieerde manier aan een wiskundige les of activiteit, om zo tegemoet te komen aan de noden van de verschillende leerlingen?

Op welke manier kwamen jullie tijdens het Flexio-project samen tot leren?

Samen leren binnen Flexio

- **Welke acties werden ondernomen?**
 - Overleg met directie, beleidsondersteuner, pedagogisch begeleider en lerarenopleider over leervraag
 - Duiding Flexio en leervraag voorstellen aan team
 - Beginsituatie in kaart brengen
 - Samen met leerkrachten nagaan wat ze nu al doen in de klas, wat al goed lukt en waar ze nog nood aan hebben
 - Verdiepen van leervraag
 - Op teamvergadering hierover nadenken
 - In deelteams hierover nadenken (overleg per graad)
 - Inhoud verzamelen over onderwerp
 - Nadenken over mogelijke aanpakken in de klas op teamvergaderingen en deelteams (bv. wiskundige begrippenlijst opstellen door lkt kleuter/lager en deze begrippen doorheen de dag/week regelmatig aan bod laten komen, carrousel uitwerken in lager voor wiskundige onderwerp (meetkunde), ...)
 - Uitproberen van nieuwe bevindingen in de klas + terugkoppeling naar volledig team hierover
 - Pedagogische studiedag waarin noden van het team extra aandacht kregen
 - Tussentijds overleg met pedagogisch begeleider, beleidsondersteuner, coördinator kleuteronderwijs en lerarenopleider over verloop
 - Bachelorproef studente Arteveldehogeschool, kleuteronderwijs

- **Wie was hierbij betrokken? Functies?**
 - Teamvergadering: volledige team, directie, beleidsondersteuner, coördinator kleuter, lerarenopleider, pedagogisch begeleider (in tweede semester waren lerarenopleider en pedagogisch begeleider niet altijd aanwezig)
 - Deelteams: per graad in het lager onderwijs, samen met beleidsondersteuner of kleuterteam met coördinator kleuter
 - Pedagogische studiedag: volledige team, beleidsmedewerker, directie, coördinator kleuter, lerarenopleider

- **Wat hebben diverse betrokkenen geleerd?**
 - Diverse vormen van professionalisering, verschillende vormen van diversiteit
 - Regelmatig samen nadenken over een onderwerp doet leren van elkaar
 - Tools en tips vinden in elkaars klaswerking

Wat is daarvoor nodig?

Condities en randvoorwaarden

- Open communicatie
- Het organiseren van voldoende overlegmomenten

Barrières

Organiseren van uitwisselingen onder elkaar is moeilijker te organiseren vanwege personeelstekort.

Welke digitale en/of fysieke ondersteuning vraagt dit?

Ondersteuning algemeen: Aanwezigheid van een persoon die het proces begeleidt en kan doorverwijzen naar specialisten op een bepaald gebied.
Ondersteuning op digitaal vlak: Informatie over wat wel en niet werkt in onderwijs.
Ondersteuning qua tools: manieren waarop resultaten geanalyseerd kunnen worden, methodes, enzovoort.

Welke mogelijkheden zie je nog om in de komende vijf jaar op in te zetten?

- Versterken van differentiatie in de klas.
- Versterken van de leerkrachten op gebied van kennis over didactiek.
- Organisatie van de school op gebied van klassamenstelling en inzetten van leerkrachten.
- Contacten leggen met verschillende scholen om ervaringen uit te wisselen.
- Samen werken met de lerarenopleiding om kennis te delen en studenten beter voor te bereiden op hun toekomstige opdrachten.

Wat is de meerwaarde van het samen leren in het Flexio-project voor de lerarenopleiding?

Op deze school liep een derdejaarsstudent stage. Zij voerde hier ook haar bachelorproef uit. Door dit project kreeg ze de kans om verschillende vergaderingen en deelteams mee te volgen. Op deze manier werd actief kennis gemaakt met deze vormen van professionaliseren.

Dankzij Flexio was er een nauwere samenwerking tussen de school, pbd en lerarenopleider en werd kennisdeling beter mogelijk gemaakt.

II. Online vragenlijst

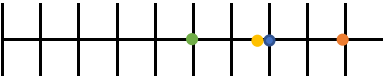
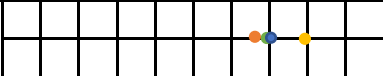
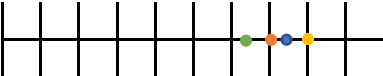
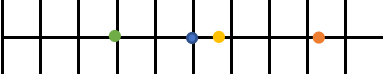
Projectjaar 1

De online vragenlijst werd op twee momenten afgenomen, een eerste keer (meetmoment I) in november-december 2021 en een tweede keer (meetmoment II) in mei-juni 2022. Tabel 4 en 5 geven een overzicht van de bekomen resultaten van Meetmoment I en II in projectjaar 1. Tabel 6 geeft zowel de resultaten van Meetmoment I en II weer.

Tabel 4. Overzicht Meetmoment I (november-december 2021)

												Leraren (N=23)	Studenten in de leraren- opleiding (N=4)	Leraren- opleiders (N=3)	Pedagogisch begeleiders (N=5)					
Brede basiszorg																				
Alle leerlingen tot leren brengen	Helemaal niet akkoord															Helemaal akkoord	Md=84,00	Md=84,00	Md=75,00	Md=75,00
Flexibele schoolorganisatie: professionaliseren																				
Ruimte voor ontwikkeling	Helemaal niet akkoord															Helemaal akkoord	Md=90,00	Md=86,00	Md=20,00	Md=70,00
Organisatie i.f.v. ontwikkeling	Helemaal niet akkoord															Helemaal akkoord	Md=86,00	Md=85,50	Md=60,50	Md=65,00
Omgaan met diversiteit																				
Kennis over diversiteit	Helemaal niet akkoord															Helemaal akkoord	Md=75,00	Md=67,00	Md=80,00	Md=71,00
Bekwaamheidsgevoel om met diversiteit om te gaan	Helemaal niet akkoord															Helemaal akkoord	Md=76,00	Md=57,50	Md=80,00	Md=65,00
Samenwerking bevordert omgaan met diversiteit	Helemaal niet akkoord															Helemaal akkoord	Md=50,00	Md=79,00	Md=78,00	Md=65,00

Tabel 5. Overzicht Meetmoment II (mei-juni 2022)

			Leraren (N=14)	Studenten in de leraren- opleiding (N=4)	Leraren- opleiders (N=3)	Pedagogisch begeleiders (N=7)	
Brede basiszorg							
Alle leerlingen tot leren brengen	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 73,00	Md= 83,00	Md= 74,00	Md= 70,00
Flexibele schoolorganisatie: professionaliseren							
Ruimte voor ontwikkeling	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 82,00	Md= 92,00	Md= 40,00	Md= 61,00
Organisatie i.f.v. ontwikkeling	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 70,00	Md= 90,00	Md= 67,00	Md= 50,00
Omgaan met diversiteit							
Kennis over diversiteit	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 71,00	Md= 67,50	Md= 80,00	Md= 70,00
Bekwaamheidsgevoel om met diversiteit om te gaan	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 75,50	Md= 71,00	Md= 80,00	Md= 64,00
Samenwerking bevordert omgaan met diversiteit	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 50,00	Md= 83,50	Md= 58,00	Md= 30,00

Tabel 6. Overzicht meetmoment I en II

	Leraren		Studenten in de lerarenopleiding		Lerarenopleiders		Pedagogisch begeleiders	
	MM1 (N=23)	MM2 (N=14)	MM1 (N=4)	MM2 (N=4)	MM1 (N=3)	MM2 (N=3)	MM1 (N=5)	MM2 (N=7)
Brede basiszorg								
Alle leerlingen tot leren brengen	Md= 84,00	Md= 73,00	Md= 84,00	Md= 83,00	Md= 75,00	Md= 74,00	Md= 75,00	Md= 70,00
Flexibele schoolorganisatie: professionaliseren								
Ruimte voor ontwikkeling	Md= 90,00	Md= 82,00	Md= 86,00	Md= 92,00	Md= 20,00	Md= 40,00	Md= 70,00	Md= 61,00
Organisatie i.f.v. ontwikkeling	Md= 86,00	Md= 70,00	Md= 85,50	Md= 90,00	Md= 60,50	Md= 67,00	Md= 65,00	Md= 50,00
Omgaan met diversiteit								
Kennis over diversiteit	Md= 75,00	Md= 71,00	Md= 67,00	Md= 67,50	Md= 80,00	Md= 80,00	Md= 71,00	Md= 70,00
Bekwaamheidsgevoel om met diversiteit om te gaan	Md= 76,00	Md= 75,50	Md= 57,50	Md= 71,00	Md= 80,00	Md= 80,00	Md= 65,00	Md= 64,00
Samenwerking bevordert omgaan met diversiteit	Md= 50,00	Md= 50,00	Md= 79,00	Md= 83,50	Md= 78,00	Md= 58,00	Md= 65,00	Md= 30,00

Bovenstaande tabellen moeten we met de nodige voorzichtigheid interpreteren. Het aantal respondenten per respondentengroep is immers zeer laag. Wel kunnen we opmerken dat op beide meetmomenten de mediaan met betrekking tot de mogelijkheid om alle leerlingen tot leren te brengen redelijk hoog en dus positief is. Met betrekking tot de flexibele schoolorganisatie stellen we eveneens hoge medianen vast, behalve voor de lerarenopleiders met betrekking tot Ruimte voor ontwikkeling (zie Focusgroep Projectjaar I 'Invloed van samen leren op handelingsbekwaamheid' voor meer uitleg). Met betrekking tot omgaan met diversiteit, stellen we vast dat de respondenten hoog scoren op een kennis over diversiteit, evenals hun bekwaamheidsgevoel om hiermee om te gaan, maar dat de scores voor 'Samenwerking bevordert omgaan met diversiteit' variëren.

Projectjaar 2

De online vragenlijst werd ook in het tweede projectjaar op twee momenten afgenomen, een eerste keer (meetmoment III) in september-november 2022 (zie Tabel 7) en een tweede keer (meetmoment IV) in juni 2023 (zie Tabel 8). Tabel 9 geeft zowel de resultaten van Meetmoment III en IV weer.

Tabel 7. Overzicht Meetmoment III (september-november 2023)

			Leraren (N=33)	Studenten in de leraren- opleiding (N=2)	Leraren- opleiders (N=6)	Pedagogisch begeleiders (N=5)	
Brede basiszorg							
Alle leerlingen tot leren brengen	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 81,00	Md= 88,50	Md= 70,00	Md= 71,00
Flexibele schoolorganisatie: professionaliseren							
Ruimte voor ontwikkeling	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 80,00	Md= 85,00	Md= 47,50	Md= 80,00
Organisatie i.f.v. ontwikkeling	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 80,00	Md= 75,00	Md= 73,50	Md= 60,00
Omgaan met diversiteit							
Kennis over diversiteit	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 72,00	Md= 30,00	Md= 75,00	Md= 65,00
Bekwaamheidsgevoel om met diversiteit om te gaan	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 75,00	Md= 30,00	Md= 76,50	Md= 75,00
Samenwerking bevordert omgaan met diversiteit	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 30,00	Md= 56,50	Md= 58,00	Md= 73,00

Tabel 8. Overzicht Meetmoment IV (juni 2023)

			Leraren (N=6)	Studenten in de leraren- opleiding (N=1)	Leraren- opleiders (N=5)	Pedagogisch begeleiders (N=4)	
Brede basiszorg							
Alle leerlingen tot leren brengen	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 80,00	Md= 60,00	Md= 87,00	Md= 80,00
Flexibele schoolorganisatie: professionaliseren							
Ruimte voor ontwikkeling	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 73,50	Md= 84,00	Md= 80,00	Md= 70,00
Organisatie i.f.v. ontwikkeling	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 80,00	Md= 81,00	Md= 90,00	Md= 55,00
Omgaan met diversiteit							
Kennis over diversiteit	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 80,50	Md= 76,00	Md= 75,00	Md= 70,00
Bekwaamheidsgevoel om met diversiteit om te gaan	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 90,00	Md= 80,00	Md= 85,00	Md= 77,50
Samenwerking bevordert omgaan met diversiteit	Helemaal niet akkoord		Helemaal akkoord	Md= 72,50	Md= 76,00	Md= 80,00	Md= 60,50

Tabel 9. Overzicht meetmoment III en IV

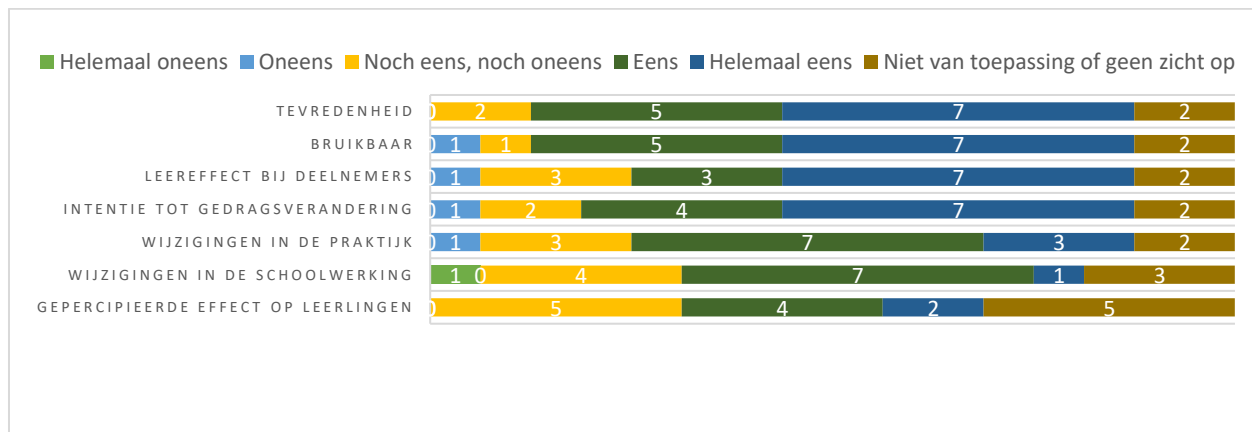
	Leraren		Studenten in de lerarenopleiding		Lerarenopleiders		Pedagogisch begeleiders	
	MM1 (N=33)	MM2 (N=6)	MM1 (N=2)	MM2 (N=1)	MM1 (N=6)	MM2 (N=5)	MM1 (N=5)	MM2 (N=4)
Brede basiszorg								
Alle leerlingen tot leren brengen	Md= 81,00	Md= 80,00	Md= 88,50	Md= 60,00	Md= 70,00	Md= 87,00	Md= 71,00	Md= 80,00
Flexibele schoolorganisatie: professionaliseren								
Ruimte voor ontwikkeling	Md= 80,00	Md= 73,50	Md= 85,00	Md= 84,00	Md= 47,50	Md= 80,00	Md= 80,00	Md= 70,00
Organisatie i.f.v. ontwikkeling	Md= 80,00	Md= 80,00	Md= 75,00	Md= 81,00	Md= 73,50	Md= 90,00	Md= 60,00	Md= 55,00
Omgaan met diversiteit								
Kennis over diversiteit	Md= 72,00	Md= 80,50	Md= 30,00	Md= 76,00	Md= 75,00	Md= 75,00	Md= 65,00	Md= 70,00
Bekwaamheidsgevoel om met diversiteit om te gaan	Md= 75,00	Md= 90,00	Md= 30,00	Md= 80,00	Md= 76,50	Md= 85,00	Md= 75,00	Md= 77,50
Samenwerking bevordert omgaan met diversiteit	Md= 30,00	Md= 72,50	Md= 56,50	Md= 76,00	Md= 58,00	Md= 80,00	Md= 73,00	Md= 60,50

Ook hier dienen bovenstaande tabellen met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Het aantal respondenten per respondentengroep is ook hier te laag om generaliserende uitspraken te doen. Wel kunnen we eveneens hier opmerken dat op beide meetmomenten de mediaan met betrekking tot de mogelijkheid om alle leerlingen tot leren te brengen redelijk hoog en dus positief is. Met betrekking tot de flexibele schoolorganisatie stellen we eveneens hoge medianen vast, behalve opnieuw tijdens het eerste meetmoment bij de lerarenopleiders met betrekking tot Ruimte voor ontwikkeling. Op het einde van het tweede projectjaar meten we een mediaan van 80,00, waaruit we zouden kunnen afleiden dat het Flexio-project toch ruimte voor ontwikkeling geboden heeft aan lerarenopleiders in het tweede projectjaar. Met betrekking tot omgaan met diversiteit, stellen we vast dat de respondenten allen hoog scoren op een kennis over diversiteit op het einde van het tweede projectjaar, evenals hun bekwaamheidsgevoel om hiermee om te gaan, en het bevorderen van het omgaan met diversiteit via samenwerking.

Mate van betrokkenheid van respondenten en gepercipieerde effect van het Flexio-project

Tijdens het laatste meetmoment, meetmoment IV op het einde van het tweede projectjaar, werd ook de mate van betrokkenheid bij het Flexio-project bevraagd, waarna eveneens het gepercipieerde effect van het project bevraagd werd via vragen uit het EDBI-instrument (Van Mieghem et al., 2023).

Van de 16 respondenten geven 13 aan 'actief betrokken te zijn geweest bij het Flexio-project', behalve twee pedagogisch begeleiders en één leraar gaven aan 'al eens iets gehoord te hebben van het Flexio-project'. Niemand gaf aan er nog nooit van gehoord te hebben. Eveneens werd ook het gepercipieerde effect van van de deelnemers bevraagd. Daarop kwamen volgende antwoorden (zie Figuur X):

Figuur 2. Gepercipieerde effect van het Flexio-project volgens betrokkenen.

Uit Figuur 2 kunnen we afleiden dat de grote meerderheid van de respondenten tevreden is over het Flexio-project, hieruit bruikbare dingen meeneemt voor de praktijk, er iets uit geleerd heeft, en een intentie tot gedragsverandering doormaakt. De meerderheid geeft ook aan dat er wijzigingen in de praktijk hebben plaatsgevonden, evenals in de schoolwerking. Over het gepercipieerde effect op leerlingen geeft de meerderheid aan dat hier 'noch eens, noch oneens' mee te zijn, of hier geen zicht op te hebben. Dit is in de lijn der verwachtingen, aangezien wijzigingen in de praktijk en de schoolwerking meer tijd vragen, en een gepercipieerd effect op leerlingen een gevolg is van één of beide van deze evaluatieniveaus. Tot slot is het ook relevant om mee te geven dat twee respondenten met een achtergrond als pedagogisch begeleider aangaven dat zij al eens iets gehoord hebben van het Flexio-project, maar dus niet actief betrokken waren, en het zijn zij die aangeven dat zij geen zicht hebben op geen enkel van deze evaluatieniveaus.

III. Focusgroep

Projectjaar 1

Tijdens het focusgroepgesprek werden drie thema's besproken: (1) de manier waarop samen leren vorm krijgt, (2) de condities en randvoorwaarden om dit samen leren succesvol te realiseren, en (3) op welke manier het samen leren de handelingsbekwaamheid beïnvloedt heeft. Onderstaand wordt een samenvatting per thema weergegeven.

Manieren waarop samen leren vorm krijgt

Het samen leren krijgt in de twee maxi- en één medi-traject school op diverse manieren vorm. Een eerste vorm van samen leren dat aangehaald werd, was het gericht vormgeven van **overleg** zoals bijvoorbeeld multidisciplinair overleg of teamvergaderingen. Er werd nagedacht over de manier waarop je dit overleg best vorm geeft (welke structuur gehanteerd wordt, hoe de tijd optimaal benut kan worden, welke topics besproken dienen te worden) vertrekkende vanuit een bredere visie om samen leren vorm te geven. Bijgevolg werd ook gekeken hoe binnen de wettelijke randvoorwaarden overleg met bijvoorbeeld directies en pedagogisch begeleiders structureel vorm kan krijgen. We stelden echter wel vast dat door Covid-19 fysiek overleg beperkt plaatsvond tijdens het eerste projectjaar. Dit resulteerde in meer digitaal overleg, dat ook bepaalde voordelen heeft (groter bereik, geen verplaatsing nodig, enzovoort).

Een tweede vorm van samen leren die ontstond in een school was **projectwerking**. De projectwerking vond wekelijks plaats en nam een halve dag in beslag. Tijdens deze projectwerking werkten leraren over klasgroepen heen samen en werden twee leraren vrijgesteld om gericht te gaan bijleren over binnenklasdifferentiatie. Vier sessies werd er gericht gewerkt rond beeldcoaching. De betrokken lerarenopleider nam hierin de rol van nascholer en coach op, en bracht kennis omtrent binnenklasdifferentiatie over aan de twee leraren. Zo werd bijvoorbeeld met materiaal van het Potential project² gewerkt, evenals het boek 'Binnenklasdifferentiatie in de praktijk: Ieders leer-kracht realiseren'. Eveneens filmde de lerarenopleider een les van een leraar in een andere school die sterk is in binnenklasdifferentiatie, meer bepaald is zij sterk in het geven van instructies en werken met extra leermiddelen. Deze opname werd nadien met de twee betrokken leraren uit de school geanalyseerd. De twee betrokken leraren namen ook een eigen les op die nadien besproken werd. Als afsluit werd er een poster gemaakt met de opgedane kennis om deze te delen met het schoolteam.

Een derde vorm van samen leren die werd toegepast in één van de scholen is **collegiale visitatie** (of hospiteren). Deze vorm van samen leren werd nog meer mogelijk gemaakt doordat studenten uit de lerarenopleiding die in hun laatste jaar zitten de klas overnamen. Bij een collegiale visitatie observeert een leraar een les van een andere leraar. Er werd vastgesteld dat het bij een collegiale visitatie heel belangrijk is om op voorhand vast te leggen waarop gefocust dient te worden: Welke leervraag wordt vooropgesteld? En dat het bepalen van deze leervraag niet makkelijk is.

Een vierde vorm die vermeld werd is **co-teaching**. De klasleraar en student uit de lerarenopleiding gaven tezamen les (co-teaching) aan 40 leerlingen. De student uit de lerarenopleiding gaf aan dit heel leerrijk te vinden. De 40 leerlingen elk laten leren op hun niveau via diverse werkvormen waardoor differentiëren mogelijk wordt. Een werkvorm die gehanteerd werd was het driesporenbeleid (leerlingen worden naargelang hun kunnen onderverdeeld of verdelen zichzelf onder in drie meer

² Voor meer info zie: <https://nl.potentialproject.com/>

homogene groepen van leerlingen die (1) uitgebreide instructie nodig hebben, (2) een beetje instructie nodig hebben, en (3) met weinig instructie aan de slag kunnen). De leraar en student uit de lerarenopleiding leren hierbij van elkaar tijdens het lesgeven.

Een vijfde vorm die vermeld werd, is het ontstaan van een **lerende gemeenschap**. Meer concreet werd vanuit het schoolteam een brede onderzoeksvraag geformuleerd waarna de lerarenopleider deze onderzoeksvraag verder verfijnde met de beleidsmedewerker van de school en de studenten uit de lerarenopleiding. Alle betrokkenen halen hier diverse voordelen uit. De student uit de lerarenopleiding leert meer over vragen die leven binnen een schoolteam en leert deze vragen omzetten naar meer academische taal om hier opzoekwerk rond te verrichten onder begeleiding van de lerarenopleider. Ook de lerarenopleider behoudt op deze manier de nodige 'feeling' met de praktijk en de vragen die er leven. De leraren krijgen via de bachelorproef dan weer antwoorden op gestelde vragen en kunnen hiermee aan de slag in hun praktijk. Daarnaast wordt er via deze lerende gemeenschap een duurzame samenwerking geïnstalleerd waarbij de leraren heel laagdrempelig de lerarenopleider kunnen aanspreken met betrekking tot specifieke vragen waar zij mee zitten. Omgekeerd zorgt de gecreëerde laagdrempeligheid er ook voor dat de lerarenopleider inspiratie opdoet om in de lessen op de hogeschool aan de slag te gaan (bv. foto's van de klas, filmpjes van hun werking, ...).

Uit voorgaande vijf vormen maken we op dat er diverse vormen van samen leren zijn ontstaan of verder werden uitgediept tijdens het eerste projectjaar van Flexio. Het is stevast een wisselwerking tussen verschillende actoren die voor elk een win-win situatie creëren. Studenten uit de lerarenopleiding leren van reeds bekwame leraren, leraren leren van studenten en lerarenopleiders, en lerarenopleiders leren van leraren. De pedagogisch begeleiders die deelnamen aan de focusgroep stelden vast dat het voor hen moeilijk is om zich hierin te positioneren en nog zoekende zijn naar op welke manier het voor hen ook een 'win' kan zijn.

Conditie en randvoorwaarden voor samen leren succesvol te realiseren

Om bovenstaande vormen van samen leren mogelijk te maken, werden randvoorwaarden bevestigd en besproken die hieraan bijdragen. Onderstaand overlopen we de bekomen randvoorwaarden om samen leren succesvol te realiseren.

Eerst en vooral wordt aangegeven dat het samen leren een **duidelijk doel (visie)** voor ogen dient te hebben. Waar wordt er naartoe gewerkt? Hoe zal de opgedane kennis nadien gedeeld worden? Het moet ook duidelijk zijn waar naartoe gewerkt wordt om alle betrokkenen van het nut om hiernaartoe te werken te overtuigen. De gestelde doelen dienen daarenboven ook realiseerbaar te zijn. Vervolgens wordt aangegeven dat alle betrokkenen **overtuigd** moeten zijn **van de meerwaarde** om op samen leren in te zetten. Er dient dus een gedeelde 'sense of urgency' te zijn om op samen leren in te zetten. Schoolteams dienen te prioriteren waar ze op inzetten en deze focus te bewaken. Ook wordt vermeld dat de **rolverdeling** onder de diverse betrokkenen duidelijk dient te zijn en de verantwoordelijkheid die deze rol met zich meebrengt. Door samen leren worden diverse organisaties bij elkaar gebracht. Het stroomlijnen van een samenwerking tussen deze organisaties vraagt tijd. Een rolverdeling kan helpen om deze samenwerking te stroomlijnen. Ook kan hierbij best rekening gehouden worden met de talenten van de betrokkenen. Zet deze talenten gericht in opdat ze versterkt worden. Daarnaast wordt aangegeven dat de betrokkenen **eigenaarschap** dienen te ervaren over hoe zij het samen leren vorm geven. Ten vijfde wordt er vermeld dat er **tijd** voorzien dient te worden om het samen leren mogelijk

te maken. Zo is het aangewezen om structureel tijd te voorzien voor overleg of om gericht samen te gaan leren, om kennis te delen en om samen leren echt deel te laten uitmaken van de schoolcultuur. De basis van samen leren is immers samenwerking. De betrokkenen dienen dan ook tijd te krijgen om samen tot leren te komen. Eveneens wordt er vermeld dat er een **planning** opgezet dient te worden waarbij een idee gegeven wordt van wanneer en hoe samen leren vorm gegeven wordt, waarvan bijvoorbeeld verslagen voorzien zullen worden en wanneer, opdat afstemming gecreëerd wordt onder de diverse betrokkenen, enzovoort. Daarenboven wordt aangegeven dat het zinvol is om in te zetten op het ontwikkelen van **duurzame relaties** opdat de actoren op elkaar ingespeeld geraken. Zo kan de lerarenopleider bijvoorbeeld op een vaste dag aanwezig zijn op de school, waardoor de leraren weten dat zij haar dan kunnen aanspreken. Ook, voortbouwend op duurzame relaties, wordt aangegeven dat het handig is wanneer de **nabijheid** onder de diverse actoren hoog is, opdat zij elkaar snel en laagdrempelig kunnen raadplegen bij ad-hoc vragen. Een andere voorwaarde die bijdraagt aan samen leren is het **delen van goede praktijken** van samen leren. De respondenten merken echter op dat deze praktijken vaak niet gedeeld worden omdat schoolteamleden eerder bescheiden zijn over hun eigen praktijken. Hier kan de lerarenopleider of een beleidsmedewerker in de school een rol in opnemen. Zij hebben vanuit hun functie een breder overzicht over de praktijken en zouden leraren kunnen aansporen om hun praktijken te delen of een deel hiervan en daarbij hun sterktes benadrukken. Eveneens wordt aangegeven dat het hebben van **vertrouwen** onder de betrokken actoren een randvoorwaarde om samen leren mogelijk te maken. Samen leren, zoals delen van praktijken, leervragen benoemen, enzovoort kan maar mogelijk gemaakt worden wanneer de betrokkenen zich veilig genoeg voelen om dit in de groep te doen. Het erkennen van het eigen kunnen (zelfvertrouwen) en waarderen van de inbreng van de anderen vormt de basis. De betrokkenen moeten zich kwetsbaar kunnen opstellen. Een bijkomende vermelde randvoorwaarde is **openheid**. Die bouwt voort op vertrouwen: wanneer er vertrouwen is zal er openheid zijn en omgekeerd. Pas wanneer er openheid is, kan er ook geleerd worden van elkaar. Fouten maken moet kunnen en mogen. Nog een vermelde randvoorwaarde is **begeleiding**. Zowel procesbegeleiding om het samen leren vorm te geven, als inhoudelijke begeleiding om tot leren te komen worden als randvoorwaarden vermeld. Als voorbeeld werd het opstellen van een gedragen visie gegeven. Deze visie is gestoeld op inhoudelijke kennis van hoe samen leren vorm kan krijgen en over inclusie, maar bepaalt ook mede hoe het proces eruit zal zien (bv. qua intensiteit, structurele inbedding in de school). Een laatste vermelde randvoorwaarde is de creatie van een **platform of phygital leeromgeving** waarop de opgedane kennis, info en kaders van de projecten verzameld wordt, opdat van elkaar geleerd kan worden en deze kennis niet verloren gaat. Via dit platform zou ook zicht gegeven kunnen worden op wie je waarvoor kan raadplegen of waar goede praktijken plaatsvinden.

Nadat we al bovenstaande randvoorwaarden bekomen hadden, vroegen we aan de respondenten uit de focusgroep om bolletjesstickers te kleven. Ze kregen elk drie stickers die zij konden kleven bij de randvoorwaarden die zij het belangrijkste vonden om mee te geven aan nieuwe partners die 'samen leren' zouden willen vormgeven.

Met voorsprong werd 'tijd' (zeven bolletjesstickers) aangeduid. De respondenten gaven te kennen dat nieuwe partners er van op de hoogte moeten zijn dat samen leren meer tijd vraagt. De diverse betrokkenen dienen tezamen tijd te vinden om tot samen leren te komen. Hierover dient organisatorisch op voorhand nagedacht te worden over de manier waarop dit het best mogelijk gemaakt kan worden. Op de gedeelde tweede plaats met telkens vier bolletjesstickers staat overtuigd

zijn van de meerwaarde van het samen leren en een duidelijk doel voor ogen hebben. De nieuwe partners dienen een duidelijke en gedeelde visie voor ogen te hebben met haalbare doelen over waar ze met samen leren naartoe willen en hoe ze dit gaan realiseren. De betrokkenen dienen ook overtuigd te zijn van de meerwaarde ervan, opdat ze hun schouders eronder zetten en het samen leren mee trekken. Op een gedeelde derde plaats met telkens twee bolletjesstickers staan rolverdeling en duurzame relatie. En duidelijke rolverdeling van bij het begin bevordert het komen tot effectief samen leren. Het inzetten op het opbouwen van een duurzame relatie bevordert eveneens het creëren van effectief samen leren doordat er de betrokkenen elkaar op een meer laagdrempelige manier kunnen aanspreken en zicht krijgen op de talenten van de anderen. Tot slot werd, op een gedeelde vierde plaats met één bolletjessticker, nog het hebben van vertrouwen in elkaar en het uitwerken van een kennisdelingsplatform aangeduid.

Invloed van samen leren op handelingsbekwaamheid

Om meer zicht te krijgen op de invloed van samen leren op hun behandelingsbekwaamheid, werden de resultaten van het eerste meetmoment van de online vragenlijst aan hen voorgelegd. In navolging van de opbouw van deze online vragenlijst bespraken we volgende thema's: brede basiszorg, flexibele schoolorganisatie, en omgaan met diversiteit.

Brede basiszorg

De scores waren vrij hoog met betrekking tot het item of alle leerlingen tot leren gebracht kunnen worden. Eén respondent geeft aan dat het leraren hun 'drive' is om alle leerlingen tot leren te brengen en dat dat ook kan. Een andere respondent vult aan dat ze dat wel wilt, maar dat ze niet alle leerlingen kan brengen tot waar ze zou willen. Ze beaamt dat wel dat alle leerlingen tot leren komen.

Flexibele schoolorganisatie: professionaliseren

Op het eerste item, om zichzelf nog meer te ontwikkelen binnen de organisatie, gaven de lerarenopleiders te kennen dat dit niet mogelijk was. Zij gaven aan binnen hun organisatie zichzelf meer te willen kunnen ontwikkelen, maar dat hiervoor geen ruimte is. Ze bevestigen wel dat ze door middel van het Flexio-project een beetje ruimte kregen om zich ergens in te verdiepen, maar geven aan dat dit te weinig is. Een leraar gaf wel aan dat twee leraren tot gerichte kennisontwikkeling gekomen zijn binnen de school. Meer lieten zij de twee jongste leraren in het project instappen met het minste ervaringen in lesgeven, omdat zij voelden dat zij daar het meest nood aan hadden.

Omgaan met diversiteit

Allen geven aan nog ruimte te hebben om te leren omgaan met diversiteit in de praktijk.

Een student uit de lerarenopleiding geeft te kennen dat ze zich minder bekwaam voelt om in de praktijk om te gaan met diversiteit onder leerlingen en dan voornamelijk met leerlingen met zorgnoden. Ze vermeldt dat omgaan met diversiteit gespreid zit over de vakken binnen de lerarenopleiding, waardoor het vaak te vaag blijft en diepgang mist. Een bijkomende reden hiervoor is dat zij door Covid-19 ook geen aanvangsstage heeft kunnen doen en dus een opportuniteit om te leren omgaan met diversiteit in de klaspraktijk gemist heeft.

Leraren geven aan dat zij via de samenwerking met de lerarenopleiding hebben leren omgaan met diversiteit op de klasvloer. Eén van hen geeft aan dat ze proberen stagiaires zo goed als mogelijk op te vangen en hen iets te laten leren, maar dat nog meer contact met de lerarenopleiders zelf wenselijk is om zichzelf hierin nog te versterken.

Een lerarenopleider vult aan dat zij via dit project de praktijk meer probeert binnen te trekken in de lerarenopleiding (bv. via foto's), maar dat dit niet altijd mag van de betrokken scholen. De student uit de lerarenopleiding vult aan dat de school en de lerarenopleiding niet altijd op één lijn zitten, wat de samenwerking bemoeilijkt.

Projectjaar 2

Tijdens het focusgroepgesprek werden vier thema's besproken: (1) de manier waarop samen leren vorm krijgt, (2) de condities en randvoorwaarden om dit samen leren succesvol te realiseren, (3) op welke manier het samen leren de handelingsbekwaamheid beïnvloed heeft, en (4) aanbevelingen om samen leren in functie van inclusie en diversiteit te bevorderen. Onderstaand wordt een samenvatting per thema weergegeven.

Manieren waarop samen leren vorm krijgt

De manieren waarop samen leren vorm gekregen heeft in het eerste projectjaar werden overlopen: overleg, projectwerking, collegiale visitatie, co-teaching en een lerende gemeenschap. Voor overleg, co-teaching en een lerende gemeenschap werd aangegeven dat dit ook dit schooljaar heeft plaatsgevonden in de deelnemende scholen.

Voornamelijk op **lerende gemeenschappen**, soms ook lerende netwerken genoemd, werd ingezet om 'one-shots' te voorkomen en meer duurzame projecten te implementeren. Hierin wordt zowel schoolintern als schooloverstijgend gewerkt met diverse instellingen, zoals deze betrokken in dit project: pedagogisch begeleidingsdiensten en hogescholen. Tijdens deze lerende netwerkmomenten wordt bijvoorbeeld literatuur doorgenomen met het oog op het verruimen van kennis en het verkrijgen van ideeën. Knowhow wordt samengelegd, er wordt één taal gecreëerd (bijvoorbeeld rond zorg), wat duidelijkheid biedt aan alle betrokkenen. Ook wordt er kennis gedeeld over hoe in andere scholen omgegaan wordt met bepaalde aspecten, er wordt over het muurtje gekeken. Eveneens wordt aangegeven dat externen betrokken worden, wanneer de expertise ontbreekt. Zo werd bijvoorbeeld 'Diversiteit Netwerk³' betrokken in een leergemeenschap rond taal. Ook het 'LEON huis⁴' werd betrokken bij het uitwerken van een huiswerkbeleid in een school.

Ook overleg in de vorm van **consult- en (groeps)coachingsgesprekken** werd georganiseerd, waarbij een lerarenopleider aangeeft schoolteamleden te ondersteunen vanuit hun leervraag. Hierdoor wordt nauw aangesloten bij de authentieke situatie van het schoolteamlid of breder het hele schoolteam. In het verlengde hiervan werden **lerarenopleiders** ook meer een **spilfiguur** waarbij zij schoolteamleden gericht doorverwezen naar bestaande nascholingen en workshops. Een student uit de lerarenopleiding nam dan de klas over. Lerarenopleiders gaven aan dat ze deze rol konden opnemen, doordat ze zo dicht bij de praktijk stonden. Dit gaf hen de mogelijkheid om tot de kern van de leervraag te komen, en dit te koppelen aan het nascholingsaanbod dat door hen goed gekend is. Eveneens gaven de lerarenopleiders ook zelf soms nascholingen of workshops aan de betrokken schoolteams (bv. tijdens een personeelsvergadering), door het inzicht in de vragen waarmee individuele schoolteamleden of het hele schoolteam zat. Bij individuele workshops of nascholingen, nam een student uit de lerarenopleiding de klas over.

³ <https://www.odisee.be/onderzoeksprojecten/diversiteit-netwerk>

⁴ <https://www.leonhuis.be/>

Een geheel nieuw gegeven in het tweede projectjaar is dat er ook beroep wordt gedaan op **leraren uit de scholen** die begeleid worden om **lessen** te gaan **geven** op de **hogeschool** over hun klaswerking. Ook dan werd ervoor geopteerd om een student uit de lerarenopleiding de klas te laten overnemen.

Hetgeen het meest opvalt aan de vormen van samenwerken die tot stand kwamen in het tweede projectjaar, is dat de muren tussen de hogescholen, pedagogische begeleidingsdiensten en scholen naar beneden gaan. Er is een gemeenschappelijk doel en een duurzame(re) samenwerking, waardoor meer kennis gedeeld wordt en elkaars kennen en kunnen versterkt wordt.

Conditie en randvoorwaarden voor samen leren succesvol te realiseren

Tijdens het focusgroepgesprek in het eerste projectjaar werden de condities en randvoorwaarden bevraagd om samen leren succesvol te realiseren. Daaruit kwamen volgende condities en randvoorwaarden naar voor: het hebben van een duidelijk doel, overtuigd zijn van de meerwaarde, een duidelijke rolverdeling te hebben onder betrokkenen, betrokkenen dienen eigenaarschap te ervaren, voldoende tijd om tot samen leren te komen, een concrete planning, ontwikkelen van duurzame relaties, inzetten op nabijheid van de betrokkenen, bevorderen van delen van goede praktijken, vertrouwen en openheid onder de betrokken actoren, begeleiding zowel op het proces als de inhoud, en een creatie van een platform waarop de opgedane kennis gedeeld kan worden.

Aan de deelnemers werd gevraagd of zij nog aan andere condities of randvoorwaarden dachten. Hierbij werd aangegeven dat momenteel sterk geleund wordt op vervanging via studenten uit de lerarenopleiding om samen leren mogelijk te maken, maar dat dit geen structurele oplossing kan bieden. Er dient volgens een deelnemer ook intern in de scholen naar oplossingen gezocht te worden opdat leraren naar relevante nascholingen kunnen gaan, collegiale visitaties kunnen uitvoeren, en dergelijke meer. Een lerarenopleider vult hierop aan dat dit ook voor henzelf geldt. Door het project hadden zij een schooljaar **de tijd om samenwerkingen aan te gaan** en een schoolteam te ondersteunen, maar zonder dat hiervoor structureel tijd voorzien wordt, zal dit moeilijk zijn.

Ook werd aangegeven dat de mogelijkheid om **informele contacten** te hebben rendeert. Doordat de lerarenopleider structureel (bv. een dag per week) aanwezig is op de school, en er fysiek vergaderingen georganiseerd worden, al dan niet in de school, ontstaan ook informele gesprekken tijdens de pauze of vlak ervoor of erna. Een deelnemer geeft aan dat soms tijdens deze momenten, essentiële zaken gezegd worden. Het bevordert ook de ontwikkeling van duurzame relaties volgens de deelnemers, het is in een meer ontspannen sfeer.

Daarnaast wordt nog aangegeven dat je je in een samenwerking bewust moet zijn van je eigen subjectieve onderwijstheorie en deze van de andere(n) in de samenwerking. Deze bewustwording creëert openheid om naar elkaar toe te groeien, want dit geeft de kans om los te komen van vooringenomenheden. Je moet daarbij wel willen veranderen en een growth-mindset aannemen. Zoeken naar een win-win in de samenwerking wordt dan een streven.

Tot slot wordt ook nog aangegeven dat lerarenopleidingen meer kunnen nadenken over hun planning. Bijvoorbeeld de stageperiodes meer afstemmen op de noden van de scholen.

Eveneens vroegen we aan de deelnemers om uit de voorliggende randvoorwaarden en condities de drie aan te duiden die voor hen het meest ertoe doen om samen leren te realiseren. Hieruit kwam volgende lijst:

1. voldoende tijd om tot samen leren te komen (6)
2. betrokkenen dienen eigenaarschap te ervaren (5)

3. het hebben van een duidelijk doel (3)
4. bevorderen van delen van goede praktijken (3)
5. overtuigd zijn van de meerwaarde (2)
6. een concrete planning (1)
7. openheid onder de betrokken actoren (1)
8. begeleiding zowel op het proces als de inhoud (1)

Invloed van samen leren op handelingsbekwaamheid

Om meer zicht te krijgen op de invloed van samen leren op de deelnemers hun handelingsbekwaamheid, werden de resultaten van het eerste meetmoment van het tweede projectjaar van de online vragenlijst aan de deelnemers voorgelegd. In navolging van de opbouw van deze online vragenlijst bespraken we volgende thema's: brede basiszorg, flexibele schoolorganisatie, en omgaan met diversiteit.

Brede basiszorg

Uit de resultaten van de vragenlijst blijkt dat er een gedegen kennis is rond basiszorg, maar de deelnemers geven aan dat ze altijd kunnen blijven bijleren. Theoretisch geven de deelnemers aan dat ze voldoende zicht hebben op wat 'brede basiszorg' juist inhoudt en waar het voor staat, maar het concreet in de praktijk brengen is nog moeilijk. Juist inspelen op noden van leerlingen, wordt niet evident genoemd. Ook wordt aangegeven dat de praktijkvertaling van het Universal Design for Learning (UDL) nog meer geconcretiseerd kan worden.

Flexibele schoolorganisatie

Bij flexibele schoolorganisatie zien we dat 'ruimte voor ontwikkeling' een lagere score krijgt van lerarenopleiders bij het eerste meetmoment. Lerarenopleiders gaven aan dat zij taken verdeelden zodat iedereen iets kon doen, waarna deze werden samengebracht. Direct in dialoog gaan, ging niet omdat de agenda's van de lerarenopleiders zo verschillend zijn. Daarnaast geven lerarenopleiders aan dat zij – buiten het Flexio-project - geen tijd hebben om echt in een school te gaan meedraaien, of om zichzelf te professionaliseren.

Omgaan met diversiteit

Doorheen het schooljaar is er een student gestopt met haar stage omdat ze zich niet competent voelde om om te gaan met de diversiteit in de klas en in de school. Dit heeft de lerarenopleiders doen reflecteren op de verwachtingen die ze stellen aan studenten in de lerarenopleiding, en dat deze mogelijks te hoog zijn. Een lerarenopleider geeft aan dat ze door zelf in een school mee te lopen dankzij dit project, zich meer realiseert dat zelfs voor een ervaren leraar het niet evident is om te differentiëren. Een student is nog bezig met kennis te vergaren, geeft ze aan, lesgeven moet je in de eerste plaats onder de knie hebben. We vragen te snel te veel van studenten. Hierop werd doorgeredeneerd in groep, hoe flexibel zijn we in het omgaan met diversiteit? Extreem flexibel. De lerarenopleiding zet hierop onder meer in door hen kennis te laten maken met andere omgevingen (bv. rondwandelen in de Dampoort, huiswerk begeleiden bij leerlingen thuis, ...). Samenwerking bevordert omgaan met diversiteit, maar niet als je gefrustreerde leraren inzet. Leraren voelen dat ze er alleen voor staan.

Aanbevelingen om samen leren in functie van inclusie en diversiteit te bevorderen

Structureel meer tijd krijgen om samen leren mogelijk te maken. Enerzijds wordt meer tijd voor overleg gevraagd, anderzijds meer tijd voor professionalisering. Waardoor duurzame samenwerkingen opgezet kunnen worden en duurzame relaties uit kunnen voortvloeien.

Studenten uit de lerarenopleiding inzetten als onderwijsassistenten. Het idee wordt geopperd om studenten na hun opleiding als leraar een jaar te laten meedraaien als onderwijsassistent. Hierbij dient bewaakt te worden dat ze nog niet alle taken op zich nemen, maar opdat ze de kans krijgen om ervaringen op te doen en langzaam te groeien in de job.

Lerarenopleiders structureel tijd geven om ook praktijkervaring op te (blijven) doen. Lerarenopleiders geven zelf aan er baat bij te hebben dat zij opnieuw praktijkervaring opdoen. Een lerarenopleider met aanzienlijk wat ervaring in het onderwijs alvorens ze de overstap maakte naar de lerarenopleiding, geeft aan dat ze na twee jaar merkt dat haar idee over de klaspraktijk reeds vervormd is. Het meedraaien in een school, maakte dat ze haar beeld weer kon bijsturen.

Studenten uit de lerarenopleiding ook sociaal-emotioneel voorbereiden op het leraarschap. Lerarenopleiders geven aan dat er met de heftige verhalen die soms van leerlingen komen, niets gedaan wordt in de lerarenopleiding. Maar dit heeft wel een invloed op leraren. We bereiden studenten uit de lerarenopleiding hier niet op voor, geven lerarenopleiders aan.

Uitwisseling onder lerarenopleidingen bevorderen en elkaar versterken. Door het Flexio-project ontstond er ook een lerend netwerk onder de betrokken hogescholen. De deelnemers geven aan dit als verrijkend ervaren te hebben.

Expertise buiten de schoolmuren zoeken. Een deelnemer vertelde over twee nieuwe zij-instromers op hun school, waarvan één iemand een achtergrond als kunstenaar heeft, en een andere een ouder is van leerlingen op de school. Zij doen andere dingen met de leerlingen en inspireren op deze manier andere leraren.

Light-trajecten

Projectjaar 1

Tijdens het light-traject werden twee online intervisiesessies uitgevoerd. Beide sessies kenden een gelijkaardig verloop. Er werd gestart met een voorstelling van het project, waarna werd stilgestaan bij vier thema's (1) omgaan met diversiteit in de eigen klas en/of school, (2) uitdagingen met betrekking tot werken aan diversiteit, (3) flexibele schoolorganisaties en (4) de samenwerking tussen lerarenopleidingen en scholen.

Wat het eerste thema, omgaan met diversiteit, betreft worden een aantal praktijken aangehaald. Zo wordt er bijvoorbeeld dieper ingaan op het installeren van een klimop-klas, waarin leerlingen met nood aan extra uitdaging terecht kunnen. Een ander voorbeeld betreft het sporenbeleid waarbij leerlingen ingedeeld worden in groepen al naargelang de hoeveelheid instructie die ze nodig hebben. Om tegemoet te komen aan de groeiende diversiteit, het tweede thema, worden de schoolteams ook geconfronteerd met een aantal uitdagingen. Op leerling-niveau halen deelnemers aan dat leerlingen alsnog ondersteuning en controle nodig hebben en dat zij niet uitsluitend zelfstandig kunnen werken. Daarnaast hebben leerlingen heel diverse specifieke onderwijsbehoeften wat een uitdaging vormt voor leraren om hierop in te spelen. Een mogelijke oplossing hiervoor is samenwerken stimuleren met andere leraren of zelfs externen. Een duidelijke visie op inclusie, diversiteit, en het verstrekken van zorg is hierbij belangrijk, wat ook een uitdaging kan vormen. Het derde thema, scholen flexibel organiseren om meer samenwerking te verkrijgen, manifesteert zich op diverse manieren. Schoolteams zetten onder meer in op collegiale consultaties, zowel binnen de eigen school als schooloverstijgend binnen een scholengemeenschap. Deze visitaties kunnen zowel structureel ingepland worden op vaste tijdstippen of leraren kunnen ook ad hoc geconsulteerd worden indien er nood is aan bepaalde kennis of expertise. Een ander voorbeeld betreft het oprichten van professionaliseringsteams, waarbij meerdere leraren de tijd en ruimte krijgen om inhoudelijke topics uit te werken. Een meermaals vernoemde uitdaging betreft het creëren van tijd voor de betreffende leraren om ook echt tezamen te kunnen professionaliseren. Enkele voorstellen om dit te realiseren zijn: de leraren twee opeenvolgende uren vrijroosteren om ruimte voor overleg te creëren, springuren te laten samenvallen, alsook het creëren van deelteams ter vervanging van personeelsvergaderingen waarbij iedereen aanwezig dient te zijn. Als laatste thema werd de samenwerking met de lerarenopleiding besproken. Deze samenwerking werd als positief ervaren, al werd wel benadrukt dat er nood is aan goede afspraken en communicatie. Hierbij aansluitend werd aangegeven dat het zinvol kan zijn om een ankerfiguur of mentor aan te duiden die instaat als aanspreekpunt binnen deze samenwerking.

Projectjaar 2

Tijdens het light-traject van projectjaar 2 werden twee online intervisiesessies uitgevoerd. In beide sessies werd er gepolst naar welke leervragen scholen hebben met betrekking tot het Flexio project. Alsook werd in beide sessies nagedacht over een definitie voor diversiteit en werden de leervragen uit het medi-traject van UCLL betreffende huiswerkbegeleiding besproken. In het eerste light-traject gingen we nog verder in op vormen van samen leren en in het tweede light-traject werden er adviezen geformuleerd voor een betere samenwerking met de lerarenopleiding.

Wat de leervragen betreft werden er een aantal praktijken aangehaald. Ten eerste vinden scholen het moeilijk om een aantal overlegmomenten in te plannen in de werking van de school die zowel de leraren als de leerlingen ten goede komen. Er werd voorgesteld om de school later te beginnen, waarbij leerlingen wel worden opgevangen maar leerkrachten al in overleg kunnen gaan. Ten tweede verkende

een school de mogelijkheid om naar kleinere klassen te gaan aangezien literatuur aantoont dat kleinere klassen een leerwinst kan opleveren vooral bij de doelgroep kansarme kinderen. Op dit moment bleek dit nog niet interessant voor de school in kwestie. Ten derde is er een school dat erover nadenkt een aantal leraren een dag in de week vrij te roosteren zodat ze kunnen samen zitten om graadoverleg te doen, plantlast te vermijden en meer gezamenlijke connectie te maken. Tot slot is er een kansarmoedebeleid op een school waarbij ze de schoolfactuur willen spreiden.

Samen met SOM Leuven (samen onderwijs maken) proberen enkele scholen een definitie te vinden voor diversiteit. Het blijkt moeilijk om een consensus te vinden zo bleek ook uit onze woordenwolk. Zo spraken enkelen over gelijkenissen zien in verschillen, maar anderen over verschillen kunnen net een hefboom zijn.

In het eerste light-traject werden enkele vormen van samen leren aangehaald. Er werd gesproken over gemeenschappelijke studiedagen, collegiale visitatie en co-teaching binnen dezelfde koepel. Hiernaast kwam het idee voor een gelijke uurverdeling voor al het onderwijspersoneel zodat structureel overleg kan worden ingepland. Verder werden er een aantal werkvormen aangehaald om een wekelijks overleg zinvol en effectiever te maken: CORPI, deep democracy, hand opsteken en denkhoeden van Bono.

In het tweede light-traject werden een aantal adviezen voor de lerarenopleiding en de samenwerking met de lerarenopleiding in het bijzonder geformuleerd. Ten eerste wenste een Freinetschool gelijkwaardig te worden behandeld als regulier onderwijs. Deze school stelde voor om studenten van de lerarenopleiding reeds in hun eerste jaar kennis te laten maken met een Freinetschool zodat er minder vooroordelen heersen. Zij stelde daarom voor om een gastcollege te geven. Een lerarenopleider zou dan eventueel zijn/haar klas kunnen overnemen. Op die manier bestaat er een wisselwerking tussen de school en de lerarenopleiding. Ten tweede moet er nagedacht worden over hoe leerkrachten te motiveren om een stagiaire te begeleiden. De school in kwestie gaf aan dat zij haar leerkrachten de keuze geeft of zij een student al dan niet willen begeleiden. Hierbij moet de verwachting en de rolverdeling van de verschillende actoren duidelijker zijn. Ten derde gaven scholen aan dat ze overspoeld worden door aanvragen voor onderzoeken. Het leek een school daarom interessant om onderzoeken te koppelen aan een stage zodat het een win-win is voor de school. Verder zouden scholen op het einde van een stageperiode bevraagd kunnen worden over hun leervragen waarrond een onderzoek kan worden opgezet. Tot slot verwachten coördinatoren van scholen dat de studenten zich komen voorstellen bij aanvang van hun stage.

De meest **belangrijke conclusie** van het light-traject inzake inzichten vanuit Flexio en met oog op een verlenging van lerarenopleiders op de klasvloer: lerarenopleiders vanuit kennisinstellingen (zoals UCLL, Artevelde, ...) moeten tijd krijgen om zich in wetenschappelijke literatuur te verdiepen, vertrekkende vanuit een concrete leervraag van de school waarin ze staan, zodat ze zichzelf (verder) professionaliseren en er een win-win ontstaat qua kennis voor zowel de lerarenopleiding als de scholen die ze ondersteunen met betrekking tot de leervraag, en er dus best-evidence-informed gewerkt wordt.

CONCLUSIE EN DISCUSSIE

Het Flexio-project beoogde een antwoord te bieden op manieren waarop je een meer inclusieve leeromgeving kan creëren via een flexibel professionaliseringsbeleid, waarin ook schooloverstijgende samenwerkingen (scholen, leraren en pedagogische begeleidingsdiensten) ingezet worden die elkaar versterken. Hiervoor werden innovatieve invullingen gepiloteerd. Voorliggend onderzoek trachtte de processen en effecten van deze pilootprojecten in kaart te brengen aan de hand van 'Impact Harvesting', een onderzoekstechniek waarin kwalitatieve en kwantitatieve data samengebracht worden. Meer bepaald waren we geïnteresseerd in het participatieve procesverloop met alle betrokken brede schoolactoren (stakeholders), de werkzame factoren van de pilootprojecten, en of de projecten een invloed hebben op de handelingsbekwaamheid van de betrokken leraren, leraren in opleiding én lerarenopleiders. Dit vertaalde zich in volgende drie onderzoeksvragen: (1) Hoe wordt het samen leren tussen lerarenopleidingen, scholen en pedagogische begeleiders vormgegeven (met ruimte voor professionalisering binnen én buiten de klaspraktijk)?; (2) Wat zijn condities en randvoorwaarden om samen leren succesvol uit te bouwen?; en (3) Op welke manier heeft het samen leren de handelingsbekwaamheid van betrokken leraren, leraren in opleiding én lerarenopleiders beïnvloed ten aanzien van het lesgeven aan een steeds diverser wordende groep leerlingen? Onderstaand geven we een antwoord op elke onderzoeksvraag.

Hoe wordt het samen leren tussen lerarenopleidingen, scholen en pedagogische begeleiders vormgegeven (met ruimte voor professionalisering binnen én buiten de klaspraktijk)?

We stellen vast dat het samen leren op diverse manieren vorm kreeg in de trajecten waarin lerarenopleiders verbonden werden aan scholen (medi-, maxi-, en light-trajecten). Meer bepaald werden vijf verschillende vormen onderscheiden: (1) overleg, (2) projectwerking, (3) collegiale visitatie, (4) co-teaching, en (5) een lerende gemeenschap.

Bij de eerste vorm, **overleg**, gaat het om structureel ingepland en doordacht vormgegeven (bv. topics die besproken worden zijn afgestemd op de leervraag, wat wanneer aan bod komt, ...) schoolintern-overleg of overleg met schoolteamleden en met externen (bv. lerarenopleiders, pedagogisch begeleiders).

Een tweede vorm van samen leren die ontstond was **projectwerking** (zie bv. atelierwerking in Fiches) waarbij bijvoorbeeld wekelijks voor een halve dag leraren samenwerkten over klasgroepen heen, waardoor twee leraren vrijgeroosterd konden worden om gericht te gaan bijleren over binnenklasdifferentiatie waarin de betrokken lerarenopleider optrad als nascholer.

Een derde vorm van samen leren die werd toegepast was **collegiale visitatie**, waarbij leraren aan de hand van een gerichte leervraag in elkaars klas gaan observeren terwijl een student uit de lerarenopleiding hun klas overnam.

Een vierde vorm is **co-teaching**, waarbij de klasleraar en student uit de lerarenopleiding tezamen lesgeven en beiden aangaven van elkaar te leren door deze samenwerking.

Een vijfde vorm is het oprichten van een **lerende gemeenschap**, om 'one-shots' te voorkomen en meer duurzame projecten te implementeren. Tijdens deze bijeenkomsten werd ingezet op het verruimen van kennis en het verkrijgen van ideeën door onder meer het doornemen van literatuur, door over het muurtje te gaan kijken naar hoe ander scholen met specifieke leervragen omgaan, door samen een bachelorproefconcept te bedenken en te begeleiden, én worden er externen betrokken met specifieke kennis van zaken (bv. Diversiteit Netwerkt, LEON huis).

In het tweede projectjaar gaven lerarenopleiders aan ook meer een spilfiguur te worden waarbij zij schoolteamleden gericht doorverwezen naar bestaande nascholingen en workshops. Ze gaven aan dat dit kon doordat ze meer op de hoogte waren van wat speelt in de school én omwille van het zicht dat zij hebben op het nascholingsaanbod. Anderzijds werd aangegeven dat de stem van de lerarenopleiders ook meer gehoord werd door hun duurzame aanwezigheid in de school. De lerarenopleiders werden geleidelijk aan gezien als een deel van het schoolteam, waardoor de drempels verlaagden voor schoolteamleden om zich kwetsbaarder op te stellen en aan te geven waar nog leermogelijkheden zaten. Het is opmerkelijk dat dit tijdens het focusgroepgesprek in het tweede projectjaar sterker naar voren kwam dan in het eerste projectjaar. Vermoedelijk heeft dit te maken met Covid-19, waardoor tijdens het eerste projectjaar heel wat fysieke vergaderingen niet zijn kunnen doorgaan en de prioriteiten in de betrokken scholen soms elders lagen dan bij het Flexio-project. Daarnaast hadden betrokken lerarenopleiders en pedagogisch begeleiders in het tweede projectjaar doorgaans reeds ervaring opgedaan of ervaringen van andere collega's om op terug te vallen, waardoor het project in de scholen betrokken in het tweede projectjaar mogelijks sneller uit de startblokken geschoten is.

In bovenstaande vormen van samen leren, staat samenwerking in functie van de school centraal. In het tweede projectjaar stelden ook schoolteamleden uit de betrokken scholen hun klaspraktijk voor aan studenten uit de lerarenopleiding tijdens een lesmoment in de hogeschool, waarvan de betrokken lerarenopleiders aangaven dat het een groot voordeel voor hen is om op deze manier de praktijk tot bij de studenten in de lerarenopleiding te brengen.

Uit het voorgaande blijkt dat er diverse vormen van samen leren zijn ontstaan of verder werden uitgediept doorheen het Flexio-project gericht op het creëren van meer inclusieve leeromgevingen. De kern van het samen leren is de wisselwerking tussen de betrokken actoren én om voor elk een win-win situatie creëren opdat elke betrokkene leert van de anderen. Dit kan meer praktijkgericht (bv. Waar lopen leraren tegenaan in de praktijk?) of meer theoretisch (bv. Wat is hierrond al onderzocht?) van aard zijn. Wat het meest opvalt aan de vormen van samenwerking die tot stand kwamen, is dat de muren tussen de hogescholen, pedagogische begeleidingsdiensten en scholen stilaan gesloopt worden. Er is een gemeenschappelijk doel en een duurzame(re) samenwerking, wat voor vertrouwen zorgt en waardoor meer kennis gedeeld wordt en elkaars kennen en kunnen versterkt wordt.

Voor de light-trajecten werden volgende vormen van samen leren vermeld: structureel ingeplande en ad-hoc collegiale consultaties en lerende gemeenschappen (professionaliseringsteams).

Wat zijn condities en randvoorwaarden om samen leren succesvol uit te bouwen?

De randvoorwaarden die vermeld werden doorheen de focusgroepgesprekken en in de fiches om bovenvermelde vormen van samen leren in functie van omgaan met diversiteit en inclusie succesvol te realiseren zijn:

1. een duidelijk doel vooropstellen binnen het samen leren,
2. een concrete planning opmaken met tussenmijlpalen,
3. overtuigd zijn van de meerwaarde van het samen leren,
4. een heldere rolverdeling hebben onder betrokkenen,
5. betrokkenen eigenaarschap geven binnen het samen leren,
6. voldoende tijd en middelen voorzien om tot samen leren te komen,

7. verduurzamen van relaties,
8. inzetten op (fysieke) nabijheid van de betrokkenen,
9. bevorderen van delen van goede praktijken,
10. vertrouwen en openheid onder de betrokken creëren en bewaken,
11. begeleiding voorzien voor zowel het vormgeven van het proces als de inhoud van het samen leren, en
12. de creatie van een platform waarop de opgedane kennis gedeeld kan worden.

Het verkrijgen van voldoende tijd wordt als de absolute sleutel gezien om bovenvermelde vormen van samen leren succesvol te kunnen realiseren, afgaande op de fiches, focusgroepgesprekken, en de online bevraging. Uit het focusgroepgesprek in het tweede projectjaar blijkt dat voornamelijk gebruik gemaakt wordt van studenten uit de lerarenopleiding om klassen over te nemen, zodat leraren konden deelnemen aan vormen van samen leren. Echter geven de lerarenopleiders aan dat ook schoolintern gezocht dient te worden naar oplossingen om leraren klasvrij te krijgen. Enerzijds omdat studenten uit de lerarenopleiding nog in opleiding zijn en dit hen mogelijks ook leerkanalen ontnemt doordat er geen ervaren leraar in de buurt is waarvan geleerd kan worden. Anderzijds omdat het niet steeds mogelijk zal zijn om studenten uit de lerarenopleiding in te schakelen. Uit de fiches blijkt dat schoolteams schoolintern terugvallen op leraren uit het zorg- of beleidsteam, maar dat het lerarentekort voelbaar wordt en dit systeem niet meer volstaat als back-up. Zo wordt in één fiche aangegeven dat leraren schroom ervaren tegenover collega's om omwille van professionaliseringsredenen hun klas ook nog over te laten aan collega's. Hierop aansluitend wordt in meerdere fiches gewezen op het gegeven dat de extra middelen – verkregen via het Flexio-project – hen de mogelijkheid gaven om meer te investeren in (kwaliteitsvolle) professionalisering van het schoolteam of individuele schoolteamleden. Een school gaf bijvoorbeeld aan deze middelen in te zetten om externen workshops te laten geven (bv. programmeur), zodat leraren klasvrij gemaakt konden worden om zich te professionaliseren. Ook bij de online bevraging valt het op dat lerarenopleiders tijdens de eerste drie meetmomenten aangeven dat zij eerder weinig ruimte krijgen om zichzelf verder te professionaliseren. Tijdens de focusgroepgesprekken werd hierop ingegaan. Lerarenopleiders gaven tijdens het eerste focusgroepgesprek aan dat hun opdracht afgemeten vol zit, waardoor de tijd hiervoor ontbreekt. Tijdens het tweede focusgroepgesprek gaven de lerarenopleiders aan dat het Flexio-project hen van tijd voorzag om zichzelf verder te professionaliseren. Enerzijds doordat ze zich theoretisch in leervragen dienden te verdiepen, anderzijds gaven ze aan terug meer voeling met de klaspraktijk te krijgen. Ze gaven aan dit ook mee te nemen naar hun eigen onderwijs- en begeleidingspraktijken aan de hogeschool. Ook via de bijeenkomsten binnen het light-traject, waarin lerarenopleiders hun Flexio-projecten toegelicht hebben, werd duidelijk dat lerarenopleiders spreken vanuit kennisinstellingen (zoals UCLL, Arteveldehogeschool, ...) waardoor van hen verwacht wordt dat zij over voldoende theoretische kennis beschikken omtrent de onderwerpen die aan bod kwamen. In een wereld waarin kennis centraal staat en ook snel groeit, lijkt het aangewezen dat lerarenopleiders de tijd krijgen om zichzelf verder te professionaliseren, opdat zij deze kennis kunnen doorgeven aan hun studenten.

Op welke manier heeft het samen leren de handelingsbekwaamheid van betrokken leraren, leraren in opleiding én lerarenopleiders beïnvloed ten aanzien van het lesgeven aan een steeds diverser wordende groep leerlingen?

Uit de resultaten van de online vragenlijst – die met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden gezien de beperkte responsgraad – blijkt dat alle bevraagde respondentengroepen, namelijk: leraren, studenten uit de lerarenopleiding, lerarenopleiders, en pedagogisch begeleiders tijdens alle vier de meetmomenten aangaven dat ze alle leerlingen tot leren kunnen brengen en zich dus in hoge mate competent voelen om om te gaan met de aanwezige diversiteit onder leerlingen. In lijn met dit resultaat ligt ook het gegeven dat kennis over diversiteit over het algemeen hoog gescoord werd, evenals hun bekwaamheidsgevoel om om te gaan met diversiteit, en dat samenwerking het omgaan met diversiteit bevorderde. Enkel pedagogisch begeleiders gaven na het eerste projectjaar aan dat de samenwerking voor hen het omgaan met diversiteit nog niet bevorderd had, wat niet onlogisch is gezien zij tijdens het eerste focusgroepgesprek aangaven dat de meerwaarde van de samenwerking voor hen tot dan toe nog onduidelijk was en zij voornamelijk als kennisexpert fungeerden. Daarnaast gaven ook studenten uit de lerarenopleiding tijdens het derde meetmoment aan niet het gevoel te hebben voldoende kennis over diversiteit te bezitten en ook een laag bekwaamheidsgevoel om hiermee om te gaan te hebben. Een student uit de lerarenopleiding licht tijdens het focusgroepgesprek op het einde van het eerste projectjaar toe dat ze zich minder bekwaam voelt om in de praktijk om te gaan met diversiteit onder leerlingen, voornamelijk met leerlingen met zorgnoden. Ze haalt als reden aan dat ze geen aanvangsstage heeft kunnen doen door Covid-19, maar ook dat leren omgaan met diversiteit gespreid zit over diverse vakken in de lerarenopleiding, waardoor het omgaan met zorgnoden in de klaspraktijk vaag blijft en diepgang mist. Daarenboven werd tijdens het focusgroepgesprek op het einde van het tweede projectjaar opgemerkt dat er een student uit de lerarenopleiding haar stage stopgezet heeft omdat ze zich niet competent voelde om om te gaan met de diversiteit in de klas. Dit heeft lerarenopleiders doen reflecteren over de mogelijks te hoge verwachtingen die ze stellen aan studenten uit de lerarenopleiding inzake omgaan met diversiteit (bv. door te differentiëren).

Uit bovenstaande kunnen we suggereren dat het samen leren binnen de Flexio-projecten alle betrokken actoren voornamelijk dichter bij elkaar gebracht heeft, waardoor de kijk van alle betrokkenen inzake het omgaan met diversiteit gewijzigd is. Pedagogisch begeleiders en lerarenopleiders kregen meer zicht op wat in de klaspraktijk juist speelt, leraren kregen meer inzicht in theoretische kennis en kregen de mogelijkheid om over het muurtje te kijken via (de kennis van) lerarenopleiders en pedagogisch begeleiders. Studenten uit de lerarenopleiding haalden direct en indirect voordeel uit de samenwerking tussen lerarenopleiders en scholen. Enerzijds gaven lerarenopleiders aan hun verwachtingen tegenover studenten uit de lerarenopleiding ten aanzien van omgaan met diversiteit bij te sturen zodat die meer overeenkomen met de realiteit. Anderzijds profiteren zij ook van de praktijkgerichte kennis die lerarenopleiders opdoen doordat zij dit meenemen in hun lessen en de betrokken leraren ook lessen komen geven in de lerarenopleidingen. Kortom, via het Flexio-project ontstonden er (tijdelijke) samenwerkingen tussen lerarenopleidingen, scholen en pedagogische begeleidingsdiensten, waarin op verschillende manieren toegewerkt werd naar het realiseren van inclusieve leeromgevingen. Deze samenwerkingen brachten de betrokkenen uit de diverse instanties dichter bij elkaar voor een langere tijd, waaruit vertrouwen tussen de partners voortvloeyde en samenwerkingsverbanden tot win-winsituaties leidden. In lijn met deze hoofdconclusie, willen we dan ook **aanbevelen om samenwerkingen tussen lerarenopleiders, schoolteamleden en pedagogisch begeleiders meer te verduurzamen met het oog op het creëren van een krachtige leeromgeving in functie van het tegemoetkomen aan de groeiende diversiteit.** Om

dit mogelijk te maken is het aangewezen dat lerarenopleiders binnen hun opdracht de tijd krijgen om een duurzame samenwerking met één of meer scholen aangaan. Dit geeft hun enerzijds de mogelijkheid om blijvend praktijkervaring op te doen en deze mee te nemen in hun onderwijs- en begeleidingstaken. Anderzijds geeft het hun de kans om opgebouwde theoretische kennis in de praktijk te gaan testen en verfijnen. Daarnaast is het ook aangewezen dat pedagogisch begeleiders meer tijd voor overleg en professionalisering krijgen, opdat zij zich inhoudelijk kunnen verdiepen in de leervragen van scholen. Nadien vormen zij – net zoals de lerarenopleiders – spilfiguren in het doorgeven van deze kennis aan andere schoolteams met soortgelijke leervragen. Schoolteamleden dienen op voorhand goed na te denken over de leervraag die zij behandeld willen zien, opdat zij het maximale uit deze samenwerking kunnen halen. De overheid kan deze samenwerkingen stimuleren door projectoproepen uit te schrijven die aansturen op zulke samenwerkingen. Verder kan de overheid via een voldoende hoog nascholingsbudget voor scholen en begeleidingsdiensten en voldoende enveloppefinanciering voor de lerarenopleidingen de nodige omkadering voorzien om de expertise uit zulke projecten duurzaam in te bedden in het curriculum en in collectieve professionalisering voor alle personeelsleden. Voor meer adviezen vanuit dit project verwijzen we naar de inspiratiebundel op de projectwebsite van Flexio⁵.

⁵ <https://www.arteveldehogeschool.be/nl/onderzoek/projecten/flexio-flexibel-professionaliseren-rond-flexibel-onderwijs-en-diversiteit>

REFERENTIES

- Clark, C., Rosenzweig, W., Long, D. & Olsen, S. (2004). Double Bottom Line Project Report: Assessing Social Impact in Double Bottom Line Ventures; Methods Catalog, Viewed 26/03/2021 [online] Available from Internet URL
<http://www.shidler.hawaii.edu/Portals/1/resources/DoubleBottomLine.pdf>
- Maas, K., & Liket, K. (2011). Social Impact Measurement: Classification of Methods. In: Burritt R., Schaltegger S., Bennett M., Pohjola T., Csutora M. (eds). *Environmental Management Accounting and Supply Chain Management. Eco-Efficiency in Industry and Science, vol 27*. Springer, Dordrecht.
https://doi.org/10.1007/978-94-007-1390-1_8
- Mortelmans, D. (2013). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven / Den Haag: Acco.
- Nayak, M. S. D. P., & Narayan, K. A. (2019). Strengths and weaknesses of online surveys. *Technology*, 6(7).
- Van Mieghem, A., Verschueren, K., & Struyf, E. (2023). Totstandkoming van een conceptueel model om de effectiviteit van begeleiding van leraren(teams) in kaart te brengen. *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en -Beleid*, 2-3, p.142-157.

Appendix

Leidraad Focusgroepgesprek Projectjaar I

Beste allen,

Eerst en vooral wil ik jullie bedanken voor jullie engagement om deel te nemen aan dit onderzoek. Dit gesprek zal ongeveer twee uur en een half duren. We willen met jullie dieper ingaan op het FLEXIO-project waar jullie allen bij betrokken zijn. Meer bepaald willen we zicht krijgen op drie thema's: (1) de manier waarop samen leren vorm krijgt, (2) de condities en randvoorwaarden om dit samen leren succesvol te realiseren, en (3) op welke manier het samen leren jullie handelingsbekwaamheid beïnvloedt heeft. Jullie input zal het FLEXIO-project ook verder mee vorm geven.

Opdat ik mij op de vragen kan concentreren en met oog op het opnieuw beluisteren van (delen van) het gesprek voor verdere analyse, zou ik jullie willen vragen of jullie ermee akkoord kunnen gaan dat ik dit gesprek opneem. Omwille hiervan, vraag ik jullie ook om niet door elkaar te praten en ook niet onderling te praten, omdat ik anders nadien via de audiotape niet versta wat er gezegd wordt.

Omwille van ethische redenen, wil ik tot slot nog benadrukken dat jullie het recht hebben om op elk moment dit gesprek stop te zetten. Jullie kunnen ook een samenvatting van dit focusgroepgesprek opvragen en voorstellen tot aanpassingen doen. Ik wijs jullie er eveneens op dat we alle bekomen data anoniem zullen verwerken, dit wil zeggen dat niets uit dit gesprek tot jullie teruggeleid kan worden. Ook wil ik jullie vragen om alles wat hier verteld wordt binnen deze groep te houden.

#min.	INLEIDING	Lokaal-opstelling
	Kennismaking	
10min	<p>Dag allemaal, mijn naam is Aster Van Mieghem en ik ben als onderzoeker verbonden aan Universiteit Antwerpen en KU Leuven. Samen met professor Elke Struyf en Els Teijssen zet ik mijn schouders onder het onderzoeksgedeelte binnen het FLEXIO-project. Ik geef kort ook het woord aan Els Teijssen om zichzelf voor te stellen. Ik ben als onderzoeker verbonden aan UCLL. Ik ben medeverantwoordelijk voor het onderzoeksgedeelte en het uitwerken van het light-traject.</p> <p>Wij hebben nu onszelf kort voorgesteld, maar het is ook fijn dat wij jullie en jullie elkaar wat beter leren kennen. We doen een voorstellingsronde met de klok mee. Vertel hierbij uw naam, functie, op welke manier u bij het FLEXIO-project betrokken bent, en wat u eruit wenst te halen.</p>	Ronde-tafel PPT – foto's van onderzoeksteamleden FLEXIO + geografisch de scholen op een kaart aangeduid
	MIDDENDEEL	
	Deel 0: Invullen vragenlijst	
10min	Vooraleer we van start gaan met inhoudelijke vragen, willen we jullie eerst vragen om jullie smartphone of computer te nemen en via de link die we jullie zonet verstuurd hebben per mail, deze vragenlijst in te vullen. Jullie vulden deze eerder dit jaar ook al in. Jullie krijgen hiervoor 10 minuten de tijd.	Ronde-tafel LINK VRAGENLIJST BEZORGEN
	Deel 1: Samen leren	
45min	Het eerste onderdeel waar we meer zicht op willen krijgen zijn de manieren waarop 'samen leren' vorm krijgt. We starten met een individuele opdracht.	Ronde-tafel

	<p>Opdracht I: Denk aan het voorbije jaar en alle vormen van ‘samen leren’ voor/vanuit Flexio. Noteer kort op de invulbladen die voor jullie liggen wie betrokken was – de functie –, hoe het ‘samen leren’ vorm kreeg, en wat jij daar uit gehaald hebt.</p> <p><> Nabespreking: post-its worden op een bord/groot blad gekleefd en de verschillende vormen van samen leren worden toegelicht. Onderzoeker Els ordent deze op het bord en onderzoeker Aster stelt bijkomende vragen.</p>	GROOT BLAD voor VORMEN van SAMEN LEREN (met onderverdeling in intensiteit (duur) en aard van relaties, en onderwerp)
	Deel 2: Conditie, randvoorwaarden en barrières	
35min	<p>Het tweede onderdeel waar we meer zicht op willen krijgen zijn de manieren waarop ‘samen leren’ vorm krijgt. We gaan opnieuw aan de slag via een opdracht.</p> <p>Opdracht II deel I: Voor jullie liggen Post-Its, noteer wat maakt dat jullie samen kunnen leren. Wat is daarvoor nodig in de school, de lerarenopleiding, de begeleidingsdienst?</p> <p><> Nabespreking: post-its worden op een bord/groot blad gekleefd en de verschillende condities worden toegelicht. Onderzoeker Els ordent deze op het bord en onderzoeker Aster stelt bijkomende vragen.</p> <p><> Extra opdracht: Jullie krijgen elk drie bolletjesstickers, kleef deze op de drie condities die je zelf het belangrijkste acht om ‘samen leren’ mogelijk te maken.</p> <p><> Nabespreking: Welke digitale en/of fysieke ondersteuning vraagt dit?</p> <p>Opdracht II deel II: Voor jullie liggen Post-Its, noteer wat jullie verhindert om als school, student, lerarenopleider, pedagogisch begeleider samen met de andere betrokkenen te kunnen leren? Wat maakt het moeilijk om met diverse partners samen te kunnen leren van elkaar?</p> <p><> Nabespreking: post-its worden op een bord/groot blad gekleefd en de verschillende barrières worden toegelicht. Onderzoeker Els ordent deze op het bord en onderzoeker Aster stelt bijkomende vragen.</p> <p><> Extra opdracht: Jullie krijgen elk drie bolletjesstickers, kleef deze op de drie barrières die het meest afremmend zijn om ‘samen leren’ tegen te houden.</p> <p><> Nabespreking: Ordenen volgens waar je zelf iets aan kan veranderen en waar niet.</p>	Ronde-tafel GROOT BLAD voor CONDITIES GROOT BLAD voor BARRIERES (onderverdeling: waar kan je zelf iets aan veranderen en waaraan niet, NA bolletjesstickers)
10min	PAUZE – Koffie en cake (via Arteveldehogeschool – op voorhand aanvragen)	
	Deel 3: Handelingsbekwaamheid	
30min	<p>Aan het begin van dit gesprek, hebben we jullie gevraagd om een vragenlijst in te vullen. Jullie deden dit reeds eerder dit jaar, in de periode van december – februari. We willen met jullie graag de resultaten van de eerste bevraging wat meer diepgaand bekijken.</p> <p>We leggen de resultaten voor aan de hand van een PowerPoint.</p> <p>Concrete begeleidende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Resultaten tonen en laten interpreteren (a.d.h.v. vragen via een stemming): 	PPT EERSTE RESULTATEN + werken met kaartjes (hoog – middelmatig – laag)

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Vinden jullie deze resultaten aan de hoge/lage kant? Hadden jullie deze resultaten verwacht? Per onderdeel. ○ Hebben jullie vragen hierover? - Wat maakt dat jullie en je collega's over het algemeen positief staan ten opzichte van: <ul style="list-style-type: none"> ○ Het verstrekken van brede basiszorg? ○ Het flexibel professionaliseren? ○ Omgaan met diversiteit?/ Handelingsbekwaamheid tav een steeds diverser wordende groep leerlingen) - Als jullie de vragenlijst nu invulden, hoe kijk je hier dan nu naar? Heeft Flexio voor jullie iets veranderd? Zo ja wat, zo nee hoe komt dat volgens jullie? Hoe kan het project toch/nog meer voor verandering zorgen? 	
SLOT		
10min	Zijn er nog dingen die jullie graag willen vermelden waar jullie de kans nog niet toe gehad hebben? Bedankt voor jullie aandacht.	

Leidraad Focusgroepgesprek Projectjaar II

Beste allen,

Eerst en vooral wil ik jullie bedanken voor jullie engagement om deel te nemen aan dit onderzoek. Dit gesprek zal ongeveer twee uur duren. We willen met jullie dieper ingaan op het FLEXIO-project waar jullie allen bij betrokken zijn. Meer bepaald willen we zicht krijgen op vier thema's: (1) de manier waarop samen leren vorm krijgt, (2) de condities en randvoorwaarden om dit samen leren succesvol te realiseren, (3) op welke manier het samen leren jullie handelingsbekwaamheid beïnvloedt heeft, en (4) reflecties op de ontwikkelde Phygital Leeromgeving.

Opdat ik mij op de vragen kan concentreren en met oog op het opnieuw beluisteren van (delen van) het gesprek voor verdere analyse, zou ik jullie willen vragen of jullie ermee akkoord kunnen gaan dat ik dit gesprek opneem. Omwille hiervan, vraag ik jullie ook om niet door elkaar te praten en ook niet onderling te praten, omdat ik anders nadien via de audiotape niet versta wat er gezegd wordt.

Omwille van ethische redenen, wil ik tot slot nog benadrukken dat jullie het recht hebben om op elk moment dit gesprek stop te zetten. Jullie kunnen ook een samenvatting van dit focusgroepgesprek opvragen en voorstellen tot aanpassingen doen. Ik wijs jullie er eveneens op dat we alle bekomen data anoniem zullen verwerken, dit wil zeggen dat niets uit dit gesprek tot jullie teruggeleid kan worden. Ook wil ik jullie vragen om alles wat hier verteld wordt binnen deze groep te houden.

#min.	INLEIDING	Lokaal-opstelling
	Kennismaking	
10min	<p>Dag allemaal, mijn naam is Aster Van Mieghem en ik ben als onderzoeker verbonden aan Universiteit Antwerpen. Samen met professor Elke Struyf en Els Teijssen zet ik mijn schouders onder het onderzoeksgedeelte binnen het FLEXIO-project. Ik geef kort ook het woord aan Els Teijssen om zichzelf voor te stellen. Ik ben als onderzoeker verbonden aan UCLL. Ik ben medeverantwoordelijk voor het onderzoeksgedeelte en het uitwerken van het light-traject.</p> <p>Wij hebben nu onszelf kort voorgesteld, maar het is ook fijn dat wij jullie en jullie elkaar wat beter leren kennen. We doen een voorstellingsrondje volgens de volgorde van de schermplaatjes bij Aster. Vertel hierbij uw naam, functie, op welke manier u bij het FLEXIO-project betrokken bent, en wat u eruit wenst te halen.</p>	
	MIDDENDEEL	
	Deel 1: Invullen vragenlijst	
10min	<p>Vooraleer we van start gaan met inhoudelijke vragen, willen we jullie eerst vragen om jullie smartphone te nemen (QR-code scannen) en via de link die we jullie zonet verstuurd hebben in de chat, deze vragenlijst in te vullen. Jullie vulden deze eerder dit jaar ook al in. Jullie krijgen hiervoor 10 minuten de tijd.</p>	LINK VRAGENLIJST BEZORGEN via chat
	Deel 2: Samen leren	
20min	<p>Het eerste onderdeel waar we meer zicht op willen krijgen zijn de manieren waarop 'samen leren' vorm kreeg binnen jullie school. We starten met de vormen van samen leren voor te stellen die in het eerste projectjaar van Flexio werden gehanteerd.</p>	

	<p>Aster stelt de 5 vormen van samen leren voor.</p> <p>Opdracht I: De vijf vormen worden één voor één overlopen, steek je hand in de lucht (functie teams) als je deze vorm ook op school hanteerde voor/vanuit het Flexio-project.</p> <p>Opdracht II: Denk aan het voorbije schooljaar en aan eventuele bijkomende vormen van samen leren die ook ontstonden voor/vanuit Flexio. Noteer deze op het Padlet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wie betrokken was - de functie - hoe het 'samen leren' vorm kreeg - wat jij daar uit gehaald hebt <p><> Nabespreking: post-its worden op een bord/groot blad gekleefd en de verschillende vormen van samen leren worden toegelicht:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wie was hierbij betrokken? (Functies) - Hoe kreeg het samen leren vorm? - Wat heb jij daaruit gehaald? 	<p>PPT van SAMEN LEREN (met onderverdeling in intensiteit (duur) en aard van relaties, en onderwerp)</p> <p>Nearpod</p>
Deel 3: Conditie, randvoorwaarden en barrières		
20min	<p>Het tweede onderdeel waar we meer zicht op willen krijgen zijn de randvoorwaarden waarop 'samen leren' vorm krijgt. Vorig jaar stelden we deze vraag ook in de focusgroep en daar kwamen volgende randvoorwaarden uit. Aster leest de randvoorwaarden voor. We gaan opnieuw aan de slag via een opdracht.</p> <p>Opdracht III:</p> <p><> Nabespreking: Hebben jullie nog aanvullende randvoorwaarden?</p> <p><> Extra opdracht: Jullie krijgen elk drie bolletjesstickers, kleef deze op de drie condities die je zelf het belangrijkste acht om 'samen leren' mogelijk te maken.</p>	<p>Ronde-tafel</p> <p>PPT voor CONDITIES</p> <p>Nearpod</p>
10min	PAUZE – Koffie en cake (via Arteveldehogeschool – op voorhand aanvragen)	
Deel 4: Handelingsbekwaamheid		
35min	<p>Aan het begin van dit gesprek, hebben we jullie gevraagd om een vragenlijst in te vullen. Jullie deden dit reeds eerder dit jaar, in de periode van september-oktober. We willen met jullie graag de resultaten van de eerste bevraging wat meer diepgaand bekijken.</p> <p>We leggen de resultaten voor aan de hand van een PowerPoint. En bespreken aan de hand van onderstaande vragen de drie thema's: Het verstrekken van brede basiszorg, flexibel professionaliseren, en omgaan met diversiteit? (NADRUK OP HANDELINGSBEKWAAMHEID)</p> <p>Concrete begeleidende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Resultaten tonen en laten interpreteren (a.d.h.v. vragen via een stemming): <ul style="list-style-type: none"> ○ Vinden jullie deze resultaten aan de hoge/lage kant? Hadden jullie deze resultaten verwacht? Per onderdeel. ○ Hebben jullie vragen hierover? 	<p>PPT EERSTE RESULTATEN + werken met kaartjes (hoog – middelmatig – laag)</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Als jullie de vragenlijst nu invulden, hoe kijk je hier dan nu naar? Heeft Flexio voor jullie iets veranderd? Zo ja wat, zo neen hoe komt dat volgens jullie? Hoe kan het project toch/nog meer voor verandering zorgen? 	
Deel 5: Aanbevelingen		
35min	<p>In dit vijfde en laatste deel van de focusgroep, gaan we in op aanbevelingen die jullie graag naar voren willen schuiven om Flexio-projecten verder uit te rollen.</p> <p>Opdracht IV: Met het oog op het verder uitrollen van projecten zoals Flexio, waar dienen volgende actoren dan op te letten/in te zetten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De Vlaamse Overheid - Lerarenopleidingen - Scholen (directieleden, leraren) - Pedagogische Begeleidingsdiensten 	Nearpod
SLOT		
10min	<p>Zijn er nog dingen die jullie graag willen vermelden waar jullie de kans nog niet toe gehad hebben?</p> <p>Bedankt voor jullie aandacht.</p>	